MERA

Inkörsport till tyngre läsning 2019

MAGASIN OM BARN- & UNGDOMSLITTERATUR
UTGIVET AV FIBUL r.f.

MIA ÖSTERLUND:

Kan en tänka sig något mer uppkäftigt än en barnboksutgivning som vågar väsnas, vågar vara tvärtemot, tar plats, är poetisk, humoristisk och vidlyftig?

I årets MERA har vi lagt till **UPPGIFTER** till en del av texterna. De kan göras själv eller i grupp.

MERA LÄSLUST
MERA BOKTIPS • MERA MÖRKER
MERA BREV TILL TOVE • MERA ORD SOM SKINER
MERA BÅNGSTYRIG BARNBOKSHISTORIA • MERA MERA!

Maija: Tänk att vi har gjort mera MERA! Det skulle ju vara en engångssatsning i fjol. Men vi fick så mycket uppmuntrande feedback. Och så har vi ju så mycket mera att säga.

Lena: Vilket bevisas av allt material vi fått in igen! Det känns som om hela lilla BU-fältet är smockfullt med bubblande, kloka och generösa typer. Färre assholes, som Sara Bergmark Elfgren skriver :-) >> s. 16–19

Sant, vi peppar varann!

Fast vi är också alla insyltade i samma soppa …

FOTO: TIVAMONO NJOI

Minsann!

Därför kändes det fint att kunna beställa en text om den finlandssvenska barnbokens historia av Mia Österlund. Vi kan ju inte själva skriva om våra egna och varandras böcker på ett objektivt sätt. >> s. 8–11

Objektivitet i Svenskfinland är inte så enkelt…

FOTO: LAURA MENDELIN

Eller hur! Snygg svans!!!

MEN HEJ! Avsikten med MERA var ju från början att lyfta vår egen svans! Vår barn- och ungdomsbokssvans. När inte bokbilagorna gjorde det. Så det tycker jag vi får.

Ibland måste man långt bort, för att se det som är nära. Jag hittade den kanadensiska forskaren Maija-Liisa Harju på Instagram. Hon är tredje generationens kanadafinländare som forskat i Tove Jansson och den nordiska litteraturen. Jag bad henne skriva ett brev till Tove. Och vilket brev! Jag hittade tillbaka till kärnan i Tove Janssons värld igen. Min bild hade grumlats lite av allt det kommersiella kringstuffet. >> s. 6–7

Min bild av Tove är helt ogrumlad! Hon är lite av en husgud för mig, och jag hoppas hon skulle vara stolt över allt hon inspirerat oss till.

Ja, och det är så mycket mer än hav, klippor och stormlyktor. Jag kanske också borde skriva ett brev till Tove. Hördu, nu är vi klara, ska vi skicka till tryckeriet? Nu?

Maija Hurme & Lena Frölander-Ulf
Redaktör/text & redaktör/layout för **MERA**

Innehåll

3 **Malin Klingenberg** svarar på SJU KNIVIGA FRÅGOR **Sanna Mander** tecknar.

4 MERA INTERVJU: **Stina Wirsén** illustrerade bok om Förintelsen

6 KÄRA TOVE **Maija-Liisa Harju** skriver ett brev till en kär författare *På engelska*

8 TOPELIUS BÅNGSTYRIGA ARVINGAR **Mia Österlund** djupdyker i finlandssvensk barnbokshistoria

12 MERA ESSÄ: **Maria Turtchaninoff** läser om Anne på Grönkulla

14 **Milena Parland:** Skapa nya ord som skiner

16 MERA DISKUSSION: **Karin Erlandsson** och **Sara Bergmark Elfgren** talar om klimatkris och ansvar

20 MERA TEATER Vi hälsar på hos **Teater Taimine**

21 MERA KOLUMN **Annika Sandelin** drar på sig rävboa och pappersstrut

22 Kompiskram! Serie av **Filippa Hella**

24 LITTERÄR DIPLOMATI **Läsambassadörerna** träffar tre superläsare

26 RIMMA MED DEADLINE **Henrik Huldén** funderar över dagsvers

27 MERA BÖCKER **Årets finlandssvenska barn- och ungdomsböcker**

30 Tillbaka till Bullerbyn: **Joanna Vikström Eklöv** öppnar upp tankar kring en bild

31 **Aktuellt** & ILLUSTRERA MERA!

32 **Från skiss till bild**

FIBUL

FIBUL rf – Författare och illustratörer av barn- och ungdomslitteratur

Vi verkar för att höja statusen och öka synligheten för barn- och ungdomslitteraturen på svenska i Finland, förbättra förutsättningarna och öka resurserna för professionella barn- och ungdomsbokskapare samt fungera som forum för diskussion och samarbete både nationellt och internationellt kring barn- och ungdomslitteratur.

Vill du bli medlem? Alla som gett ut minst en barn- eller ungdomsbok på svenska i Finland kan bli medlem i föreningen.
Se vår hemsida www.fibul.fi för mer information.
Vi vill rikta ett stort tack till Svenska kulturfonden, Stiftelsen Emilie och Rudolf Gesellius fond, William Thurings stiftelse, Konstsamfundet, Eugène, Elisabeth och Birgit Nygréns stiftelse.

ILLUSTRATION: LENA FRÖLANDER-ULF

Proppfull av idéer

Malin Klingenberg är aktuell med bilderboken *Fisens liv*, illustrerad av **Sanna Mander**. *Fisens liv* är skriven på rim, och liknar inte alls de äventyrsböcker Malin vanligtvis skriver. Kollegan, författaren **Minna Lindeberg** ställde sju kniviga frågor om vad en författare egentligen gör.

1. Hur ser din arbetsdag inte ut? Hur ser den ut på riktigt?
Jag sitter inte och skriver som en robot, men jag väntar inte heller med att skriva tills jag har hittat den perfekta idén. Före lunch brukar jag skriva mail, boka resor, korrekturläsa och planera föredrag. Efter lunch skriver jag, vare sig jag har lust eller inte.

2. Tycker du om andra människor?
Oftast! Människor är som skattkistor, proppfulla med berättelser, minnen, erfarenheter och tankar. Därför är det kul att prata med folk!

3. Vad skriver du just nu?
Jag skriver den sjätte boken om Pensionärsmakten.

4. Hur kommer du igång med skrivandet då det låser sig?
Jag promenerar och tänker. Jag läser andras texter, och halvfärdiga texter jag själv har skrivit. Och så skriver jag, vad som helst, även om jag inte vet vad det ska leda till.

5. Dina framtidsplaner?
Jag vill skriva en massa olika saker! Jag har många idéer och hoppas att jag kan jobba som barnboksförfattare för alltid!

6. Vilken av dina böcker gillar du mest?
Just nu är det kanske Fisens liv, för den är nyast. Ofta tänker jag bara på den bok jag håller på med, när en bok är ute släpper jag taget om den och glömmer (nästan) bort vad jag har skrivit.

7. Tycker du att barn borde få mera makt?
Nej. Om man har för mycket makt och ansvar blir man ofta också bekymrad och orolig, och det ska man inte behöva vara då man är barn. Men jag tycker det är superviktigt att vi som är vuxna lyssnar på barnen, och pratar med dem, och tar dem på allvar. Vuxna som fattar dåliga beslut borde ha mindre makt över sina barn, men det är nog inte barnen som ska få makten istället. Troligen borde makten ges till en annan vuxen med smartare, mer kärleksfulla idéer istället. ■

Från **skiss** till **bild**

Sanna Mander visar processen bakom en av Malin Klingenbergs dikter:

En matfrisk figur skulle råna ett kök
men kocken blev vettskrämd och släppte en mök
den osade vidrigt, som rutten fondue
och tjuven blev tvungen att kräkas och fly

Ritar fram mörker och ljus

TEXT: SANNA SOFIA VUORI • ILLUSTRATION: STINA WIRSÉN

Konstnären, författaren och illustratören **Stina Wirsén** är aktuell med *Historien om Bodri*. Det är en bok om Förintelsen, och den är riktad till både barn och vuxna. En verklig kontrast till den soliga julidagen MERA träffar henne i hennes ljusa ateljé i Stockholm.

SOLEN VÄRMER hela Söder och **Stina Wirsén** har nyss varit på en fantastisk resa. Hennes barn mår bra och då mår hon själv bra, berättar hon. Ateljén känns som en kreativ oas mitt i en hektisk sommarstad. Först talar vi om att läsa.

Det heter ju att barn och andra människor läser mindre än förr. Är det ett problem? Vad ska man göra?

– Man ska passa sig för att moralisera hur andra gör. Mitt bästa tips för högläsning är att läsa böcker man själv älskar. Då blir det bättre läsning. Så kommer man ju såklart att inse att man också utsätts för böcker man inte alls tycker om. Då får man ju ta till alla de andra värdena, att man sitter nära, att man umgås, det mysiga. Två av tre av mina barn har läst jättemycket och ett inte. Hon är ju fullt läskunnig, men läser fortfarande inte. Men hon tittar jättemycket på tv-serier och på konst, så jag tycker inte hon har ett fattigt liv för att hon inte läser. Det är ju också olika faser i livet. Jag läste inte på tio år då barnen var små. Nu kan jag ju sträckläsa en roman utan att någon stör mig, det är helt fantastiskt. Det finns ett svenskt förlag som heter Novellix som ger ut noveller med väldigt hög klass, och jag tror att jag har läst alla. Jag älskar litteratur och jag älskar att läsa. En novell kan man ju alltid klämma in.

ATELJÉN ÄR LJUS, och det sitter dockor ur serien Brokiga här och där. Wirséns kolleger har lagt upp roliga citat vid sina arbetsbord. Jag blir bjuden på en ”hembakt” Snickers och kaffe. Mitt i allt mys ska vi tala om *Historien om Bodri* (Natur&kultur, 2019). Boken är ett samarbete med **Hédi Fried**. Fried är 95 år gammal och har jobbat som psykolog och skrivit flera böcker för en äldre publik. Fried överlevde Förintelsen och koncentrationslägret Auschwitz och har under hela sitt vuxna liv berättat om sina upplevelser i bland annat skolor. Fried och Wirsén träffades i ett gemensamt demokratiprojekt. Det visade sig att Fried burit på en idé om att skriva en bok om Förintelsen. Och då sa jag att ”det gör vi, Hédi”, säger Wirsén.

JAG BLÄDDRAR i boken, och bilderna i akvarell på flickorna i fånglägret är inget man vill se en julidag som denna. Jag mår lite illa.

– Men boken behövs, säger Wirsén. Den behövs för att den uppväxande generationen har rätt att få veta vad som hände. Det finns fortfarande personer kvar som har upplevt detta. Hédi har ju gåvan och förmågan att berätta och gestalta. Det finns de som undrar ”ska barn verkligen behöva ta till sig detta?” Då är mitt svar att förr eller senare kommer de här frågorna och då ska den här boken finnas, och då är det den vuxnas ansvar att känna ”är mitt barn eller min barngrupp är redo för att ta till sig den här?” Vi har tänkt oss läsare som är fyra år eller äldre. Och vuxna.

Har man då som författare och illustratör ansvar för vad man skapar, speciellt för barn?

– Det kanske är så att allting går att beskriva och allting går att berätta, men de böckerna ska inte finnas slarvigt tillgängliga överallt. Om det är bra litteratur så kan det vara en hjälp i en viss situation. Jag tror att många barn upplever det de inte förstår som mer hotfullt. Man ser ett halvt inslag i Rapport där det kan vara fruktansvärt skrämmande bilder och man förstår inte riktigt vad det är som har hänt. Här har ju Hédi och jag ansträngt oss att göra historien begriplig, och också göra ett så ljust slut som Hédi ville förmedla. De två flickorna överlevde ju. I vuxenlitteratur tycker jag faktiskt man måste kunna få beskriva allting. Sen kan man ju som människa välja bort. Jag är själv väldigt lättskrämd. Jag gillar inte alls se på skräck och ser inget värde i väldigt otäcka dokumentärer Men det betyder ju inte att jag inte tycker de ska finnas. Det betyder att jag inte är målgruppen.

Flickornas hund Bodri väntade och väntade då soldaterna hämtat hans människor.

> Förr eller senare kommer frågorna – och då ska den här boken finnas.

Hurdan har feedbacken varit på boken?

– Vi har fått mycket väldigt positiv feedback. Många pedagoger har jobbat med den med sina grupper på olika kreativa sätt. Jag har varit förberedd på att det kan bli starka reaktioner kring och kritik mot boken. Någon har tyckt att det var ett för ljust och positivt slut, någon att det är för mörkt och negativt. Om jag ska vara ärlig ... ja-a, folk får tycka, de tycker saker, det helt okej. Det är fantastiskt att vi har en demokrati och fri press. Att tyck på ni!

SOLEN LEKER PÅ TRÄGOLVET och vi hinner ännu prata om Stinas utställningar, samarbeten med teatrar och vackra bröllop. Det ligger målningar på golvet och kullerstenar utanför dörren. Mitt kaffe har kallnat. ■

Stina Wirsén

Född 1968 och uppvuxen i Stockholm. Mest känd i Finland för *Vem*-böckerna. Har illustrerat pekböcker för de minsta, antologier, bokomslag, samt text- och bilderböcker.

Hennes böcker behandlar ofta de vanliga men svåra känslorna som kan uppstå när man är liten – eller stor.

Dear Tove,

A letter to Tove Jansson from the Canadian Wilderness

TEXT: MAIJA-LIISA HARJU
ILLUSTRATION: MAIJA HURME
Barnets teckningar i bilden: Tuuli Lavis

We are writing to you from the front steps of a wooden cabin on a lake in Northern Ontario. Little birds peep and dip over the field in front of us, the crickets whine in the late summer heat, and the cool lake is calling. We are thinking about you and your books.

My almost ten-year old daughter Tuuli wants to say: "I like your stories because Moomintroll has lots of emotions, Little My is funny and crazy, and Stinky eats everything!"

I am thinking about your stories, as I always do when we are in this place. I live in a city far from here, but have a special feeling for the woods that intensifies when I read your work. Forest experiences, and forest stories help me remember and connect with my Finnish side of the family. Your books do this too (help me feel like a Finn) because they celebrate connections to, and wonder at, the natural world. These are qualities Canadian Finns tend to identify with, too.

Still, I have always been a little afraid of the darkness in the trees. It reminds me of all that I don't know about the mysteries and magical properties of nature, and that is something your tales tell me, too. Imagining myself to be brave and adventurous like Snufkin helps me tramp through the bush without constantly thinking about bears. Sweeping out the camp and tending the sauna fire makes me feel industrious like Moominmamma. Floating in the lake, watching the crows circle and the fish jump makes me dreamy—as I imagine Moomintroll to be. We especially like to recall one summer night, when Tuuli was small and we were out late on the lake in a little boat under a full moon, trolling quietly across to have a midsummer fire with our neighbours. We call this our "moonlight adventure" because *Moomin and the Moonlight Adventure* was one of our favourite picture books at the time.

This year I brought *Moominpappa at Sea* to read, and from the get-go you are speaking to things I have been thinking about, lately. In the beginning, Moominpappa is worrying about forest fires in August and he's right to: Last summer there were terrible forest fires in Sweden, and here too. We couldn't come out to camp because there were fires all around this place and you must take a boat to get here. This is all part of adjusting to climate change, and in that context I've been thinking that your stories are even more important for readers now.

As I write, the young Swedish climate activist **Greta Thunberg** has set sail in a solar-powered boat over the Atlantic to attend the UN conference in New York. She is travelling in this fashion to draw attention to the impact frequent flying has on the environment. I am thinking that she is very much like Moominpappa: compelled to take to the sea and leave her home behind, to be purposeful, and identify herself as being 'of' the natural world. We are wondering about the adventures she will have on this journey, and hope she has packed comforting, sweet treats to eat, as Moominmamma would do.

And here is where the Groke appears, as she is wont to do. I can feel her on the edge of the forest as we sit in the sun, lurking behind the thought that today there seems to be a lot of uncertainty and fear to contend with. But your stories have always helped readers of all ages face impending catastrophe. When they stand against fires, floods, and falling stars your characters cope by working together to survive. They do this, understanding that they are part of nature, not outside of it, and therefore must act from a spirit of kinship with it.

So, as summer rolls over, and the cool nights of August creep in, your stories light the first lamp to make "everything seem close and safe". They remind us to be hopeful, to stick together, and to have sisu against the shadows at the edge of the green.

For that, we send our gratitude and say goodbye, because now the sauna is hot! ■

UPPGIFT

Skriv ett brev! Välj en karaktär eller författare och skriv ett brev. Det kan vara långt, eller kort, som ett textmeddelande.

Maija-Liisa Harju
Skribenten är fil. dr, universitetslärare och forskare specialicerad på barnlitteratur, kultur och undervisning vid McGill-universitetet I Montreal. Hon har bland annat skrivit om Tove Jansson och allåldershttteratur. För tillfället forskar hon i litteratur med naturtematik, klimatengagemang i undervisningen, samt olika sätt att upprätthålla barns förhållande till naturen genom litterära upplevelser.

Topelius bångstyriga arvingar

Finlandssvensk barn- och ungdomslitteratur genom historien

TEXT: MIA ÖSTERLUND • ILLUSTRATION: JENNY LUCANDER

Hela nationens och Nordens sagofarbror
Zacharias Topelius *Läsning för barn* (1865)

Allt börjar här, på 1800-talet då **Topelius** grundar barntidningen **Eos**, som utkommer ännu i dag. Från vintrigt Sameland och en kamp mot ett symboliskt mörker i *Sampo Lappelill* till flickskildringen i sagan *Adalminas pärla*, långt senare återaktualiserad i bilderboksformat av **Lena Frölander-Ulf** som gett sagan art noveau-dräkt, rör sig sagofarbrorn ledigt. Naturen och nationen står i centrum och buspojkstraditionen representeras av pojken Walter i serien *Walters äventyr*.

Flickboken visar framfötterna, vid feminismens rötter
Toini Topelius *I utvecklingstid* (1889)

Redan den första finlandssvenska flickboken *I utvecklingstid* (1889) som skrevs av **Zacharias Topelius** dotter **Toini Topelius** behandlar jämlikhet mellan könen. Flickboken skildrar vänskapen mellan den väluppfostrade stadsflickan Bella och naturkraften från landet, Hanna, som förenas i sin feminism: "Vi måste minnas att vi i första hand är människor, först sedan kvinnor, trots att man så lätt vill intala oss motsatsen", är deras slagord. Det är värt att minnas att flickboken var het under denna tid, i dagspress som Åbo underrättelser annonserades flitigt då flickböcker nådde bokhandlarna.

Naturromantik och insektperspektiv
Nanny Hammarström *Två myrors äventyr* (1907)

Två myrors äventyr (1907) av **Nanny Hammarström** upprätthåller det sagoarvet genom sina antropomorfa sagor med förmänskligade djur i huvudrollerna. Jag-berättaren myran Rufa och hennes mentor Fredrika Formica drar ut på äventyr mellan barnkammare och skogsbrand. Sina böcker illustrerade Hammarström ibland själv, ibland bildsatte andra som **Lennart Segerstråle**. Med dagens ekokritiska blick är de högaktuella.

Nonsenstraditionen bryter fram
Lisa Cawén *Ulla, Museman och negertrollet* (1926)

Lisa Cawén var föregångare inom nonsens. Böcker som *Ulla, Museman och negertrollet* (1926), vars titel avspeglar tidens tankefigurer och som med sin piccaninnybild inte åldrats väl, presenterade en exotiserande blick på främmande folkslag. Som en Alice i Underlandet -figur i finlandssvensk tappning dåsar Ulla i sin barnkammare och råkar ut för äventyr i en värld bakom kakelugnen. Nonsensdraget stärks av infogade rim och ramsor.

Realism och fantasi tvinnas samman
Margit von Hillebrand-Hollmérus *Filurer i päls* (1934)

Illustrerad av **HAM, Signe Hammarsten-Janssson**, **Tove Janssons** mamma är **Margit von Hillebrand-Hollmérus** *Filurer i päls* (1934) en Nalle Puh -inspirerad berättelse om levande leksaker i fantasyformat men med realistisk udd och pekar rakt mot det giftermål mellan nonsens och realism som utmärker vår barnbokstradition. Barnkollektivets bulleribasar frontas och boken leker också med typografin på ett modernt sätt, språkbruket har däremot föråldrats. "Det uppstod helt plötsligt, ljöd först starkare och sedan småningom allt svagare: runk runk runk runk runk runk runk." Det är dockvaggan som satts i rörelse av en högst verklig kanin som ska matas med salladsblad och tas omhand.

Pojkar i vida världen
Björn Kurtén Det nya jaktplanet (1941)

Pojkböcker som **Björn Kurténs** *Det nya jaktplanet* (1941) uppehåller sig vid äventyr i vida världen och följer mönstret för hur maskulinitet förväntas vara: stark, erövrande och nationalistisk. Boken utspelar sig i fantasilandet Ceza och skildrar pojkgemenskap, som i denna kedja av kännspaka namn: "Deras kumpan var den med tvillingbröderna Carl och Adolf jämnåriga Dick d Ardennier, en fransk pojke, släkt med bröderna Åland." Pojkboken blomstrade aldrig stort, numera är den stendöd.

Krigsbarnet markerar en ny syn på barndom
Solveig von Schoultz *Nalleresan* (1945)

Efterkrigstiden är en guldålder för barnboken. Distanseringseffekterna är många. I *Nalleresan* (1945) låter **Solveig von Schoultz** några nallar agera krigsbarn och adresserar i sin barnroman traumat kring andra världskrigets största barnevakuering. Bildberättandet som också lättar upp den traumatiska tematiken står **Tove Jansson** för. Traditionen att skildra levandegjorda leksaker är ihållande genom seklet.

Giganten och allkonstnären
Tove Jansson *Hur gick det sen?* (1952)

Ingen övertrumfar **Tove Jansson**. Hennes konstnärliga gärning började tidigt och står oemotsagd. Den modernistiska bilderboken *Hur gick det sen?* (1952) står med sin kolorism, sina perforeringar och sin fräschör ännu oemotsagd i finlandssvensk barnbok. Den är ribban och rättesnöret, tillsammans med Muminsviten (1945–1970) har den satt standarden för barnlitteraturen. Länge kastade Janssons oeuvre skugga, men illustratörer som **Linda Bondestam** axlar arvet från Jansson. Bara titta på Bondestams skogskildringar i bilderboken *Djur som ingen sett utom vi* (2017).

Flickors fantasyvärldar
Irmelin Sandman-Lilius *Fru Sola* (1969–1971)

Irmelin Sandman-Lilius målar i *Fru Sola* -trilogin (1969–1971) upp en fantasyvärld ur flickperspektiv. Tillsammans med **Tove Jansson** är hon förmoder till dagens blomstrande fantasyförfattare som **Maria Turtschaninoff** och **Karin Erlandsson**. Feminismen och världsbygget vårdar de i Maresisviten *Krönikor från röda slottet* (2014–18) respektive *Legenden om ögonstenen* (2017–), bokserier som understryker berättarkonstens roll och det att ha en röst och en plats i världen.

Socialrealismen slår upp fönster mot världen
Marita Lindqvist *Malena och glädjen* (1969), *Kottens bakvända b* (1972)

Marita Lindqvists böcker öppnar för socialrealism. I Malena-sviten (1964–75) gestaltas en ensamstående pappa och böckerna illustreras av **Kerstin Thorvall** som stod på barrikaderna för en bredare vardagsnära barnbok. Kotten-böckerna (1972–78) bildberättas av **Astrid Lindgrens** hovillustratör **Ilon Wikland**. Lindqvists böcker rentvättades på finlandismer för att bättre sälja i Sverige, varm kakao blev varm choklad. Tidens nya barnsyn är tillåtande, kärnfamiljen naggad i kanterna.

Mjukare pojkar
Bo Carpelan *Anders på ön* (1959), *Bågen* (1970)

Med sitt poetiska anslag får **Bo Carpelan** pojktillvaron att skimra i *Anders på ön* (1959) som utspelar sig i en utpräglat finlandssvensk skärgårdsmiljö, som går igen i skildringen av Marvin, en pojke med funktionshinder, i *Bågen* (1970). Men Carpelan saknar uppföljare och bristen på manliga barnboksförfattare är just nu skriande. Då **Kaj Korkea-aho** och **Ted Forsström** skriver sina hybrider av ungdoms- och serieroman *Zoo!* (2017–) som bildberättas av **Pertti Otsamo** lägger de sig långt från Carpelans pojkar, men närmare det som kan kallas pojkbokens nya form, inspirerad av internationella bästsäljare.

Feministiska sagor
Christina Andersson
Jakob Dunderskägg sitter barnvakt (1969)

Med **Christina Anderssons** framfusiga sjörövarbarnvakt som alibi ruskas kärnfamiljen om i *Jakob Dunderskägg sitter barnvakt* (1969). Här ställs allt vad uppfostran heter på sin ända i humoristiska glimtar ur en uppväxt, blinkningen till Janssons hattifnattar bidrar till komiken, ett grepp som syns också i Anderssons sagosamlingar av feministiskt snitt: "Vid nedre dörrkanten skymtade nånting smått och ljusrött! Sen kom det flera liksom nosaktiga saker. Men sen! Redan ett par sekunder senare kom en tryckvåg från tamburens djup som pressade fram en

aldrig tidigare sedd, oerhörd, supermastodontisk, myriadisk myllrande massa av korvar. Knackkorvar närmare bestämt. Korta, stabbiga och ivriga vällde de omkring”

Kolorism, klass och åldersöverskridande
Camilla Mickwitz *Jason* (1975)

Bilderbokens och animationernas ekvilibrist **Camilla Mickwitz** gestaltar med sina koloristiska, bulliga *Jason*-böcker ett mörkhyat barn. Med sina tillåtande höghusvärldar och skildringen av en fabriksarbetande ensamstående mamma ringar Mickwitz humoristiskt in tidens frågor och är en av de första att förhålla sig till det Janssonska bilderboksarvet och att ledigt kliva över språkgränserna. Hennes vinjett till barnprogrammet *Lilla tvåan* används ännu och sätter standarden för ett lekfullt barntillvänt barnkulturtilltal.

Historiska djuplodningar
Yvonne Hoffman *Den kluvna stenen* (1989)

Yvonne Hoffman levererar fylliga berättelser på historisk grund som i *Den kluvna stenen* (1989) där historia förankras i finlandssvensk mylla och görs både angelägen och begriplig genom att den utspelas i välkända trakter. ”Egil på Tost fick stor ära för sitt välriktade yxhugg som hade kluvit huvudet på den ena av de svarta varghundarna.” Hoffman skriver i många genrer och är pragmatiker, det hon ser att fattas levererar hon i allt från tidiga genusgranskanade ungdomsromaner till historiska romaner.

Det bruna Svenskfinland
Marianne Backlén *Donovan från Jamaica* (1994)

Marianne Backléns realistiska barnroman *Donovan från Jamaica* (1994) gör upp med en ensidigt gestaltad finlandssvensk vithet och för in det bruna, rasifierade finlandssvenska barnet, Donovan, vars pappa är jamaican och mamma finlandssvenska. Hon fångar upp Mickwitz inbrytning och gör den till ett tydligt huvudärende, där Jason-figuren gled under radarn adresserar Backlén ett mångspråkigt och rasistiskt Finland. Lätt är det inte och skällsorden dubbleras då Donovan bespottas som ”neekerihurri”.

Barnromaner av klassiskt snitt
Henrika Andersson *Nagu-Nalles egen bok* (2005)

Ett flertal trådar löper genom barnboksutgivningen, från 1800-talet till idag. En som axlar ett klassiskt barnboksarv är **Henrika Andersson**, vars nalleprotagonist Nagu-Nalle i *Nagu-Nalles egen bok* (2005) är ännu en utstickare för traditionen med levandegjorda leksaker. I barnromanens format levereras charmfulla och fylliga historier som anknyter till samtiden och på så sätt förnyar de traditionella motivkretsarna med värme och humor. **Christel Rönns**, som briljerar i bilderboksgenren, bildbe-rättar Nalleäventyren med en distinkt humorfylld personteckning som skapar en egensinnig legering av text och bild.

Feministisk fantasy
Maria Turtschaninoff *Anaché* (2012)
Maria Turtschaninoff axlar arvet från fantasytraditionen i gäckande och egensinniga flickskildringar som i *Anaché* (2012) eller *Maresi*-trilogin. Precis som på **Tove Janssons** och **Irmelin Sandman-Lilius** tid har böckerna internationell räckvidd och brottas mångbottnat med genusfrågor, utan att på något sätt begränsa sig. Tvärtom.

Ekokritisk klimatfiktion
Annika Luther *Skogen som gud glömde* (2002)
Brev till världens ände (2008)
De hemlösas stad (2011)

Den post-millenniala ungdomsromanen bemöter sin tids akuta utmaningar i form av klimatfiktion med ekokritisk udd. Unga aktivister och miljötänk gestaltar **Annika Luther** i en rad romaner där klimatkatastrofer kastar skugga. Särskilt *De hemlösas stad* (2011) som gestaltar ett sjunket Helsingfors, där bara översta lagren av höghus befinner sig över vattenytan är en flitigt omdiskuterad roman. Tematiken är bärande redan i romaner som *Skogen som gud glömde* (2002) och *Brev till världens ände* (2008).

Driven kolorist
Linda Bondestam *Businnan* (2009)
Djur som ingen sett utom vi (2016)

Länge kastade **Tove Janssons** oeuvre skugga och ingen vågade utmana mästaren. I **Linda Bondestam** finner finlandssvensk bilderbok däremot en driven kolorist som frejdigt går i clinch med traditionen, ofta i finessrik hommage till Jansson som i *Businnan* (2009) med **Annika Sandelin** eller *Djur som ingen sett utom vi* (2016) med **Ulf Stark**. ■

Vilda bildvärldar och fantastiska tankesprång

MIA ÖSTERLUND *är docent i litteraturvetenskap*

ILLUSTRATION: JENNY LUCANDER

DET SÄGS ATT den finlandssvenska litteraturen överlag frossar i distanseringseffekter. Att den två- eller flerspråkiga levnadssituationen tvingar fram avstånd. För att slippa hantera och gestalta en brokig mångspråkighet sägs böckerna förläggas till avskilda platser, tänk Mumindalen, skärgårdsparadis eller renodlade fantasyvärldar. Visst går det lätt att plocka fram finlandssvenska barnböcker ur de senaste årens utgivning som stämmer på pricken med dessa påståenden om distans. **Lena Frölander-Ulf** förankrar sina bilderböcker om ett introvert och räddhågset barn i *Pappa, jag och havet* (2018) i skärgården, men ristar in ett mörker i skildringen med sin egenartade skrapteknik där allt från början är svärta. **Maria Turtschaninoff** gestaltar ett växande fantasyvärld i trilogin om *Maresi* som utprovar feministiska lösningar och svarar högljutt men lyhört på frågor om förtryck, medan **Karin Erlandsson** tar läsaren med i olika element som vatten, skog och berg i skildringen av vänskapen mellan två flickor med funktionsnedsättning. Ja, listan kunde göras lång.

> Det bästa med finlandssvensk barnbok just nu måste ändå vara bredden. Ett flöde av olika sorts texter och bildberättelser överraskar.

Sedan millennieskiftet har det talats om en bilderboksboom och en synnerligen välmående och nyskapande finlandssvensk barnbok. Att det förhåller sig på det här viset är onekligen sant. Det är som att goda barnböcker drar till sig mer gott. Fältets litenhet, det kommer ut kring 20 barnböcker på svenska varje år – att jämföra med hela Finlands barnboksutgivning på 1500 titlar och Sveriges på 2300, är inget hinder. De finlandssvenska böckerna är droppar i ett hav. Men vilka droppar. Det är som om litenheten borgar för experimentlusta. I bästa fall vågar finlandssvensk barnbok flytta på gränserna, som i **Minna Lindebergs** och **Jenny Lucanders** uppkäftiga och solkiga mellanåldersroman *När vi blev vuxna* (2018) eller deras bilderbok *Vildare, värre, Smilodon* (2017) där vänskapen mellan en finlandssvensk och en samisk flicka gestaltas.

Det bästa med finlandssvensk barnbok just nu måste ändå vara bredden. Ett flöde av olika sorts texter och bildberättelser överraskar. Barnboken tycks sträcka sig mot alla, **Stella Parlands** och **Linda Bondestams** hårdpärmade pekbok *Gnatto pak pak* (2011) riktar sig till 0–99-åringar, **Ulla Donners** serieroman *Spleenish!* (2018) placerar sig mitt i glipan mellan unga vuxna och vuxna, Linda Bondestams och **Annika Sandelins** *Säg hej!* (2017) laborerar med leporelloformat, en dragspelsbilderbok som kan läsas i en oändlig loop. Barnboken tänjer gränser. Maria Turtschaninoffs och Karin Erlandssons fantasyromaner lockar med sitt crossovertilltal även en äldre publik. **Maja** och **Anssi Hurmes** *Skuggorna* (2018) präglas av sitt generösa allålderstilltal och väjer inte för komplexa känslor.

En barnlitteratur kan inte må bra och frodas om den inte omgärdas av en infrastruktur. Vid Åbo Akademi var man först i landet med att införa barnlitteratur som akademiskt ämne, och har fortfarande mest undervisning i hela landet. Bibliotekarier, lärare, kritiker och journalister som kan sin barnlitteratur, för att inte tala om förlag som axlar sitt ansvar och kan sin barnlitteratur är också livsviktigt. Hur barnböcker bevakas i dagspress och tidskrifter är en barometer på hur väl ett lands barnlitteratur mår. Efterhand har tidskrifter som Finsk tidskrift och Nya Argus sett det som viktigt att bevaka barnboksutgivnigen, vid sidan av dagstidningarna. Det verkar finnas en smittande glädje och lust kring den finlandssvenska barnboken. Ändå är det som ett ständigt huggande med machete att bana väg för barnboken. Inget kan tas för givet. Spaltutrymme, bemötande och utrymme på bokmässor, anslag till barnlitteraturforskning, en likvärdig barnbokskritik, möjlighet till priser och stipendier kräver kontinuerlig domänbevakning. Allt tråcklas ihop till en helhet av finlandssvensk barnboksutgivning. Kan en tänka sig något mer uppkäftigt, än en liten men bred barnboksutgivning, som vågar väsnas, vågar vara tvärtemot, tar plats, är poetisk, humoristisk och vidlyftig? ■

UPPGIFT

Fundera på **en plats** som är viktig för dig. Rita den ur minnet, med så många detaljer som möjligt. Skriv några rader om stället. **Varför är den viktig? Vad har hänt där? Hur känns, doftar och låter det där?**

Det ensamma barnet och platsernas magi

MARIA TURTSCHANINOFF

ILLUSTRATION: CARA KNUUTINEN

I SOMRAS LÄSTE JAG OM en av min barndoms favoritserier: *Anne på Grönkulla* av **L.M. Montgomery**. Böckerna handlar om föräldralösa Anne Shirley som får ett nytt hem på Prince Edward Island i Kanada. Anne har jag tillbringat många somrar med, men som barn förstod jag mig inte på de lyriska naturbeskrivningarna. Ge mig de romantiska partierna med Anne och Gilbert, pronto! Under årets omläsning såg jag något helt nytt.

När gamle ungkarlen Matthew Cuthbert hämtar Anne från tågstationen för att föra henne till hennes nya hem pratar hon öronen av honom, ända tills de kommer till en allé av blommande äppelträd. Den tar andan ur henne med sin skönhet. Hon ger den prompt namnet Ljuvlighetens vita väg, och genom att namnge platsen tar hon den i besittning.

ANNES SKAPARE Lucy Maud Montgomery uppfostrades av sina gamla morföräldrar och upplevde sig som udda och utanför i sin familj och sitt samhälle. Hon sökte sällskap och tröst i naturen, vistades ute året om och lärde sig landskapets och årstidernas språk flytande. När den vuxna Montgomery skrev om Anne gav hon sin kärlek till Cavendish (förebilden för Avonlea i serien) åt den föräldralösa Anne. Naturen tar emot den främmande flickan utan att döma eller kräva något, vilket människorna i byn inte till en början gör. Denna djupa koppling till plats är något unikt i barn- och ungdomslitteraturen (vilket kanske har att göra med att Montgomery inte primärt skrev serien för barn), speciellt greppet att förankra den så starkt i huvudpersonen. Montgomery levandegör, och romantiserar, landskapet på PEI, och hennes böcker har lett till en turism som än idag är en av öns främsta inkomstkällor.

JAG ÄR ETT STADSBARN, uppvuxen i centrum av Helsingfors, men jag hade många olika "Avonlea" jag vistades i som barn: en ö i Hitis skärgård, en stuga i en västnyländsk trollskog, ett hus med en stor trädgård i Gamlakarleby. Jag minns stigar jag senast gått för decennier sedan bättre än jag minns de människors ansikten som omgav mig då. Klipporna, fruktträden, källartrapporna, lidren, jordgubbslanden, bersåerna, fiskrensningsborden, rökugnarna, klätterträden, de hemliga läshyllorna långt ut på klipporna – allt finns inpräntat i mina fotsulor, mina fingertoppar, mitt hjärta.

Då mina föräldrar skilde sig när jag var liten förvandlades världen och blev turbulent och opålitlig. Men platserna förblev desamma. De blev mina trygga punkter i tillvaron: smultronen växte på samma ställe som året innan, hängmattan var spänd mellan samma träd.

CARA KNUUTINEN har illustrerat essän om Anne på Grönkulla. Så här funderar hon kring texten:

När jag läste Marias text blev jag väldigt glad, inte bara för att den beskriver stämningar så bra, utan för att jag märkte att vi hade så många likadana barndomsminnen. Jag läste Anne-böckerna med stor passion och mina "Avonleor" var också ute i skärgården och i lummiga trädgårdar. Därför ville jag illustrera bilden naturalistiskt och få med element från de olika ställen som inspirerat till så många fina berättelser. Jag ville ha med sommarklippor från skärgården, Prins Edward Islands röda branter med ett hus som kunde vara Grönkulla. Vid horisonten kan man se en ö, Ionas heliga ö, som man kan läsa om i *Naondel*. Lite närmare ser man en annan liten holme. Denna lilla holme, kanske mer en kobbe, existerar på riktigt och syns från vår ö i Nagu skärgård. På den växer två knotiga träd, men i min fantasi blir de till två varelser som sitter och fiskar och filosoferar.

Relationer till människor är alltid snåriga, men en plats kräver ingenting. Den kan man skapa villkorslösa band till.

Mina böcker utspelar sig nästan uteslutande på platser som inte finns. Just därför måste jag lägga särskild vikt vid att göra ställena där Maresi och Anaché och Arra och alla de andra lever lika verkliga som läsarens egen bakgård. För att göra det sluter jag ögonen och låter Maresi luta ryggen mot den tall under vilken jag satt och skrev min första bok. Jag låter henne springa över de skrovliga klippor jag skrubbade flundror på som barn. Och hon får lyssna till regn som smattrar mot min mammas stugtak medan hon somnar.

Min längtan efter förlorade paradis genomsyrar mina texter, precis som Montgomerys kärlek till och senare längtan efter Cavendish gör i Anne-böckerna. Annes värld är verklig, inte för att den utspelar sig på Prince Edward Island, utan för att författarens kärlek till ön är det. ■

Skapa nya ord som skiner

MILENA PARLAND
ILLUSTRATION:
ALEXANDER REICHSTEIN

HON LÖPER MOT MIG över sagomattan.

"Jag har en likadan"!

Hon drar fram halssmycket som varit dolt under den röda tröjan. I guldkedjan hon sträcker mot mig med båda händerna finns en liten, leende Buddha.

Det händer i det nya skol- och kulturcentret i Vårberga i Borgå. Bakom de stora glasväggarna är det snö och granig skog.

Den lilla flickan tar min hand och drar mig till festbordet vi dukat fram dagen innan, tillsammans med skolans vietnamesiska lärare och en elev från femte klass. I går ställde vi en stora glittrande Buddha-staty mitt på den röda duken, bland frukter och blommor.

DET FINNS I DAG så härligt många nya barn i skolorna, barn med tusentals berättelser, legender och sago-filurer i sina väskor, i sina rum, i sina huvuden och kroppar. Femteklassisten sa till mig att Buddhan var det finaste de har i sitt hem. Att mamma gett lov och att vi får låna den för vårt bord bara vi tar hand om Buddhan på allra bästa vis.

Vi som vill berätta lever i en tid som sjuder av liv och möjligheter.

Att skriva och berätta om vår världs fantastiska hjälpare, hjältar, filurer, figurer, djur, bovar och banditer på svenska, gör att vi är med och öppnar dörrar och ger plats vid bordet åt fler.

Mumintrollen får sällskap av mäktiga Mashenka från Moskva, härliga Hanuman som är apkungen från Indien och Nepal, av Jadekaninen från månen, av japanska strandspöken och av stora spindeln Anansi från Västafrikas strand.

MEN ÄNDÅ ... jag har sett tysta barn som tigande suttit på sagomattan medan vi berättat legender de kanske känner till väl.

De är tysta barn, med blicken riktad nedåt. De vill inte sticka ut. De tänker. Vems sagor och vanor är säkra kort? De tysta barnen spanar med ögonen halv slutna. Vad kan de läsa i sin lärares blick? Vad händer runt dem just nu? Skruvar Viktor på sig igen? Ler Elmer skevt? Viskar Tina? Fick den nya sagan tummen upp eller tummen ned?

Att tänja på normerna är en kamp som tar många stunder, flera dagar, månader och ofta långa år.

Normerna talar vi inte om, vi leker att de inte finns. De är osynliga och självklara och följer man dem är man vanlig, en i mängden, en av alla. De andra gör det konstiga, det extra och det som kanske är farligt. Vi flesta firar gärna jul i en månad eller mer, men tiger tyst om Lilla Eid och Stora Eid. Muslimernas finaste fester. Som kan kallas sockerfesten och offerfesten eller pilgrimsfesten.

Det behövs många som är med och öppnar dörrar, som skriver och ritar nya ord och berättelser för i dag och i morgon. För framtiden.

Eller kanske vi inte ska se bara framåt, utan också bakåt. Kanske vi helt enkelt kan fortsätta i de spår som Zacharias Topelius trampat upp?

I detta land bor alltså ett folk av olika
härkomst och olika språk /.../
Få äro av så oblandad härkomst, att icke
någon i dess släkt burit i sina ådror olika
folkslags blod. Men det är sagt att alla,
som erkänna och älska detta land som sitt
fädernesland, – alla som lyda detta lands lagar
och arbeta för dess välfärd, – äro ett folk.

Zacharias Topelius
i *Boken om vårt land* år 1875

EN GÅNG I STOCKHOLM skulle jag tala om mångkultur på fest och skola. Jag bad om hjälp av mina svenska kollegor på Lärardagarna, som bjudit in mig, för att hitta ett lika bra citat som det 134 år gamla av vår egen sagofarfar, men ett citat från Sverige.

De sa: "Det finns nog inget sånt hos oss..."

Det är klart att vår finländska historia är en annan, och mer mångkulturell och mångskiftande. Finland tillhörde ett imperium där kulturerna, traditionerna, språken, och religionerna var så många att man inte kunde ignorera dem.

Men visst kan vi idag lära oss knep, konster och underbarheter av våra vänner i väst. Bara vi minns vår egen historia, vårt eget arv.

JAG ÄR I BORGÅ och rimfrosten glittrar utanför väggar av glas. Den lilla tjejens Buddhafigur glittrar till på hennes bröst. Jag säger:

"Den är jättefin!"

Lite senare sitter vi på sagomattan med hennes klass omkring oss. Sagoberättaren som är min vän säger:

"Det var en gång en vit kanin..."

Jag tänker. Det var en gång en vit kanin eller kanske en vit... apa. En Monkey White. En White Monkey. En bok som skrivits av en som vuxit upp just här i Borgå. Ett mer mångtydigt namn kunde man knappast ge en bok som rör sig både i väst och öst.

Jag försöker förstå. Är apan vit därför att den inte kan förstå och saknar vett som jag? Är apan vit för att jaget i boken var för vit och samtidigt för brun?

Är apan vit därför att det en gång fanns en vit apa som gav Buddha honung och den berättelsen firas med en hel fest?

Den lilla tjejen med Buddha om halsen sitter och lyssnar på legenden om kaninen. Berättad ännu en gång, i ännu en version. Den lilla tjejens unga lärare spelar modigt fem toner upp och ner på xylofon när sagoberättaren tecknar med sin hand.

Vet tjejen att den vita kaninen kan vara Buddha själv? Vet du?

Vad vi vet och inte vet och kanske vet i morgon, fastän vi inte visste i går är resor vi gör med språket i vårt sinne, med språket i vårt huvud mellan våra två öron som hör. Men för att våra öron ska fyllas av ljud som betyder måste vi stänga vår mun och tiga.

Tjejen räcker upp sin hand när sagan är slut. Hon vill säga något. Hon vågar säga något. Läraren tecknar åt de andra barnen att vara tysta och lyssna noga! Tjejen vågar ta plats på mattan för sagor och berättelser. Hon talar om sin Buddha.

MITT EGET BARN HAR KALLATS HALVT. Halvt därför att man sagt att det tillhör en halv etnicitet och en halv till. Två halva och ingen hel. Mitt barn har kallats ...icke-äkta...alltså falskt? Mitt barn har kallats icke-rent. Är jag själv en smutsig själ?

Språket måste erövras på nytt och vidgas....Vi måste skapa nya ord när vårt land förändras. Vi som älskar att berätta måste jonglera ord som bollar i färg med olika lyster, skapa nya ord som förvandlar och som gör det möjligt att benämna det nya, det som transcenderar normer och gränser och bevingar. Ordlöshet får barn bland oss att tystna och blekna. De kan bli osynliga barn som ingen mer kan se... om vi inte ser dem och ger dem ord som skiner.

Inga barn är halva eller falska, barn är både och, och helt hållet! Alla barn är lika rena som var och en av oss är, när vi håller våra munnar fria från ord som söndrar.

Flickans lärare tar försiktigt den lilla Buddhan i halssmycket mellan sina fingrar. Läraren ler och säger högt:

"Vad fin din Buddha är!"

UPPGIFT

Normer är underförstådda regler och förväntningar på beteende. Det kan handla om till exempel kön, hudfärg, religion, ålder, sexualitet, kropp eller konsumtionsvanor. Ett exempel på norm är att flickor gillar lugna lekar och pojkar ska vara bråkiga. **Hurudana normer hittar du i din omgivning?** Välj ett exempel och fundera över hur normen kunde brytas. Skriv en text eller rita en serie där normen bryts.

Klimatkrisen flyttade in i ungdomslitteraturen

NÄR DE ANDRA NOMINERADE flög till Nordiska rådets prisceremoni i Oslo tog författaren Sara Bergmark Elfgren tåget. Hon initierade #WritersForFuture och engagerar sig i klimatrörelsen. I ett samtal med Karin Erlandsson funderar hon över hur mycket personligt engagemang och samhällsfrågor ska synas i böckerna de skriver.

FOTO: HENRIC LINDSTEN/RABÉN & SJÖGREN

FOTO: CATA PORTIN/SCHILDTS & SÖDERSTRÖMS

TEXT:
KARIN ERLANDSSON
ILLUSTRATION:
NADJA ANDERSSON

Sara Bergmark Elfgren
Född 1980. Bor i Stockholm.
Är författare, manusförfattare och dramatiker.
Skrev tillsammans med Mats Strandberg *Engelsforstrilogin*.
Norra Latin (2017) nominerades till Nordiska rådets barn-och ungdomslitteraturpris.
Skriver bland annat bilderböcker, serieromaner samt manus för film, radio och teve.
Debuterade som dramatiker 2019.
Har dramatiserat bland annat Selma Lagerlöfs *Bortbytingen* och skrivit spelet *Ghost Giant* för PlayStation VR.

Karin Erlandsson
Född 1978. Bor i Mariehamn
Är författare och journalist.
Har skrivit för både vuxna och barn. Hennes debutroman *Minkriket* (2014) nominerades till Nordiska rådets litteraturpris. Med *Pärlfiskaren* (2017), den första delen av fyra i serien *Legenden om Ögonstenen* vann Erlandsson Runeberg Junior-priset 2018 och nominerades till Nordiska rådets barn- och ungdomslitteraturpris 2018.

Karin: Författare är en resande yrkesgrupp. Vi reser till mässor och på skolturnéer och ibland får vi ta emot pris i andra länder. Hur löser du resandet med tanke på klimatkrisen?

Sara: Jag vill inte komma med dekret över hur andra ska göra, men jag kan berätta hur jag gjort. Jag har inte flugit på över ett år, jag försöker tänka på miljön i mina val och jag blir glad när andra också gör det.

Karin: Hur fungerar det rent tidsmässigt, att inte flyga?

Sara: Det är lättare för mig än för många andra. Jag är författare på heltid, jag kan leva på att skriva och har inga barn. Det har dock hänt att jag varit tvungen att tacka nej till vissa evenemang. Kanske kunde författare överlag resa ännu mindre, jag tror till exempel att mässornas betydelse är överskattad. Kanske är det dags att börja ifrågasätta vart och varför vi reser.

Karin: Du var med och startade "Writers ForFuture" som är en hashtag författare kan använda för att demonstrera för miljön. Varifrån kom idén?

Sara: Under förra året började jag engagera mig mer för klimatet och jag såg i sociala medier att många andra författare delade den stora oro jag kände. Tanken med hashtaggen var att visa stöd för den #FridaysForFuture-rörelse som Greta Thunberg och hennes medstrejkare startade. Vi uppmuntrade även andra yrkesgrupper att göra likadant.

Karin: Är du rädd för hur det ska gå, med framtiden och klimatet?

Sara: Definitivt. Jag försöker kanalisera min rädsla i handling och försöka inspirera andra.

Insikten om klimatkrisens allvar har varit en stegrande process för mig. Förut tänkte jag mer "det kommer att ordna sig". I dag vet jag att läget redan är allvarligt, och att det vi

> Vi har ett maktövertag över barnet, vi äger narrativet och barnet har inte samma koll på verkligheten som den vuxna.

kan göra är att begränsa skadan. Jag tycker det är bättre att ha en realistisk hållning än att trösta sig med falskt hopp.

Karin: Hur mycket syns det i dina böcker?

Sara: I min roman *Norra Latin* har karaktärerna ångest för hur världen de ska växa upp i kommer att se ut, dels för att många unga känner så, men också för att jag delar den oron. Min och **Emil Maxéns** kommande barnbok *Knäckarbanketten* kan nog läsas som en kritik av vårt konsumtionssamhälle. Det är fritt fram att tolka den så, även om det inte är därför vi skrivit den.

Karin: Ska dagens politiska frågor, till exempel klimatkrisen, synas i böckerna vi skriver?

Sara: Det är en stor fråga. Klimatkrisen skiljer sig en del från andra frågor eftersom det handlar om att människor håller på att förinta det enda hem vi har, för att inte tala om vad vi gör mot andra arter. Det är en fundamental, global kris som inte liknar något annat vi ställts inför. Kärnvapenhotet ligger väl närmast, men där är problemformuleringen: ”Detta kan hända”. Klimatkrisen pågår just nu inför våra ögon.

Men inte kan varenda bok som skrivs i dag avspegla det. Litteratur fungerar dessutom som livsviktig eskapism för många, ibland måste man bara få drömma sig bort för att orka med verkligheten. Litteratur kan stärka på andra sätt, och den behöver inte ha något nyttokrav. Personligen funderar jag alltid på vilka värderingar jag förmedlar som författare. Det är en del av min skapandeprocess och får mig att tänka på vad jag egentligen påstår i det jag skriver. Det gäller oavsett vilken åldersgrupp jag vänder mig till.

Karin: Finns det andra förväntningar på barn- och ungdomsförfattare?

Sara: Jag har hört att vissa författare med långa karriärer upplever att det har blivit ängsligare i barn- och ungdomsbokvärlden. Jag har dock aldrig blivit tillsagd att ”så får du inte skriva”.

Karin: I en recension fick jag höra att jag skriver eko-feministisk fantastik. Det har jag inget emot, men jag måste ärligen säga att det inte var min mening. Det epitetet kändes hur som helst väldigt trendkänsligt, som något en recensent gärna lägger på en bok skriven 2018.

Sara: Jag har aldrig blivit tillskriven något jag inte direkt står för, så vitt jag kan minnas. Sen kan ju kritiker göra vitt skilda tolkningar av samma material.

Då jag skriver handlar det alltid främst om karaktärerna, miljöerna och själva berättelsen. Fantastik får aldrig skrivas som allegori*, däremot kan det läsas som allegori. Det är en stor skillnad. När jag skrev manus till pjäsen *Bortbytingen* för Dramaten var jag noga med att skriva en saga. Troll skulle finnas, på riktigt. Sen kan åskådaren läsa in sina erfarenheter och göra sina egna tolkningar av vad trollen kan stå för. Vissa ”vanliga” författare som tror att det är enkelt att skriva fantastik gör tvärtom, och då blir det fel. De går in med tänket ”det där ska föreställa det där”. De vågar inte tro på sagan utan koncentrerar sig på tolkningen. Då blir det sällan lyckat.

Karin: Var går din gräns för övernaturliga element att skildra?

Sara: Ja du, jag har skrivit om trettio meter höga jättar i **Karl Johnssons** och mina serieromaner om *Vei*. Jag har inga gränser.

Fast det beror förstås på vilket format jag skriver för. I serier kan stora jättar kännas rimligt och kul, men jag skulle inte vilja skriva en roman om dem. I romanformatet gillar jag att det övernaturliga möter en realistisk värld, det magiska blir mer verkligt och det realistiska får en temperaturhöjning.

Karin: I *Norra Latin* äter huvudpersonerna vegetarisk mat, det var en slags normförflyttning som också **Lisa Bjärbo** gör i *Inuti huvudet är jag kul*. Det blev ett uppvaknande för mig, i sin enkelhet.

Sara: I det fallet är det en fråga om realism. Huvudpersonerna går på teaterlinje på en elitskola i Stockholms innerstad där de flesta äter vegetariskt. Jag är själv vegan och köttindustrin är en enorm miljöbov, så det är klart att jag tycker det är kul om folk inspireras till att äta mer vegetariskt. Men jag har skrivit om många köttätare och mjölkdrickare också.

*En **allegori** är en berättelse som handlar om en sak, men som också kan läsas med betydelsen av något annat. Till exempel kan en allegori handla om en galen gubbe som blev kung. Berättelsen kan läsas som bara en berättelse om den galna gubben, men den kan också läsas som om den, till exempel, handlar om den nuvarande amerikanska presidenten.

Karin: Finns det utrymme för en motsatt normförflyttning i barn- och ungdomsböcker, eller förutsätts alltid författaren ha goda avsikter? Man behöver inte gå så långt som att skriva en nazistisk barnbok, men bara det att hjälten är klimatförnekare?

Sara: Det hoppas jag inte att det gör. Det blir ju en form av falsk balans, att ställa det ena mot det andra på det viset. Det har ju just varit problemet med klimatkrisen, att man under så många år gjort det till en fråga om jämlika perspektiv, när det klimatförnekande perspektivet i själva verket företrätts av en oerhört liten del av vetenskapskåren, som vägrar ta till sig fakta.

> Ju mer pengar och/eller prestige det finns i en bransch, desto fler assholes jobbar i den branschen.

Sedan är det ju stor skillnad på att skriva en bok om en klimatförnekare och en bok vars budskap är klimatförnekande. Men jag vet inte på vilket sätt den ena eller andra vore intressant att få in i just barnlitteraturen.

Karin: Har barn- och ungdomsförfattare ett större ansvar än vuxenförfattaren?

Sara: Ja, vi har ett maktövertag över barnet, vi äger narrativet och barnet har inte samma koll på verkligheten som den vuxna. Barn är mer lättsuggererade, hjärnorna är inte lika utvecklade och de har inte livserfarenhet att luta sig mot. Naturligtvis kan barn klara av nyanserande skildringar och komplicerade ämnen, men ja, jag tycker att författaren har ett ansvar.

Karin: Tror du att barn- och ungdomsförfattare är mer moraliska än andra författare?

Sara: Jag tror att det finns färre svin som skriver barnböcker än vuxenböcker (skratt). Det finns inte lika mycket pengar och status i att skriva för barn. Ju mer pengar och/eller prestige det finns i en bransch, desto fler assholes jobbar i den branschen. Det är en slutsats jag kan dra efter att ha gjort gästspel i de flesta konstnärliga branscher. ■

Barn ska man inte lura

Vuxna är en tråkig publik, anser **CG Wentzel** på Teater Taimine. Han njuter när han får se åskådarnas reaktioner på de ofta provokativa föreställningar som teatern turnerar med i daghem och skolor. En stark tro på att barn och unga är kloka och värda bra teater orsakar honom både lycka och sömnlösa nätter. – Skräcken sitter i oss. Klarar vi av att bibehålla kvaliteten? Kan vi göra ännu bättre nästa gång? När det gäller texter och teman har vi inga begränsningar, vi kan göra vad som helst. Fantasin är fri.

TEXT & FOTO/ILLUSTRATION: MAIJA HURME

I EN KÄLLARE I HAGALUND går skådespelaren och teaterdirektören **CG Wentzel** hemtamt omkring. Längs en vägg finns stora hyllor med lådor. Ur en låda sticker några strålkastare och sladdar fram, ur en annan en bit tyg. Teater Taimine har en kärntrupp på sju personer, varav fem är skådespelare. De turnerar med femton föreställningar på finska och svenska. En del föreställningar är tvåspråkiga. Varje föreställning har en egen hylla, allt ligger packat och klart för start. Det måste vara ordning på prylarna, så att det bara är att bära in i bilen. Sedan plockas lådorna ur bilen på någon skolgård och bärs in i jumpasalen. En stund senare öppnas dörrarna till salen, som förvandlats till teatersalong. Upp till trehundra elever tassar in i salen och sätter sig ner på det lackade trägolvet med röda och blå tejpränder. Föreställningen kan börja.

– Vi har stenkoll på vad vi ska ha med, säger CG Wentzel. Men en gång hade vi ett genrep och råkade ha en ljuslåda och en klädlåda som hade samma färg. När vi slog upp lådan i skolan hade vi en låda med jeans i stället för strålkastare.

TEATER TAIMINE är med sina 48 000 årliga åskådare en av Svenskfinlands största teatrar publikmässigt.

Det har inte alltid varit så. För snart tjugo år sedan insåg CG Wentzel att teater för barn och unga är hans grej. Han hade turnerat med Lilla Teatern och Viirus i skolor. Den verksamheten fortsatte inte. Då började han ensam uppträda med **Jan Guillous** *Ondskan* som monolog.

– Jag fick en kick av det. Responsen och närvaron som jag upplevde var så äkta. Jag sade upp mig från Lilla teatern och stack iväg med ingenting. Jag hade inte någon plan när jag startade teatern. Det är som när Emil får frågan: Varför i helsike gjorde du hyssen? Det bara blev.

I början höll teatern till i hans hem. Att nu ha en riktig träninglokal med en teatersalong är stort. Grundidén har ändå varit den samma från start.

– Det är att göra nyskriven finlandssvensk dramatik för barn och unga. Vi kan plocka upp aktuella teman på det sättet.

Taimine har beställt pjäser av bland andra författarna **Tove Appelgren**, **Malin Kivelä**, **Lena Frölander-Ulf**, **Monika Vikström-Jokela**, **Henrika Andersson** och **Paul Olin**.

UPPGIFT

Mobbning Utseendekrav Ätstörningar Kärlek Blyghet Ångest Spel Familj Lycka Miljö

Vad är ett viktigt tema för dig? Välj ett eller hitta på ett eget. Skriv en kort berättelse om temat. Om du gör uppgiften i grupp, kan ni dramatisera berättelsen tillsammans.

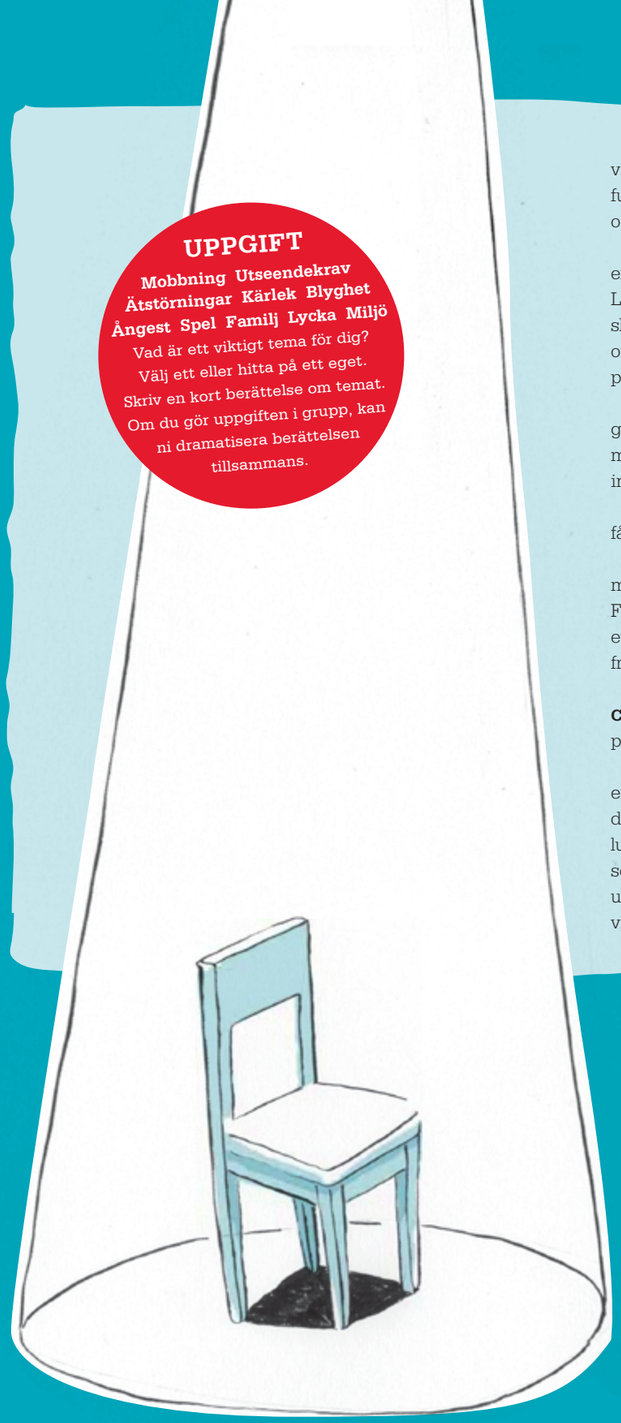

– Vi rör oss mycket i skolorna och plockar upp ideer. Sen funderar vi vem som kunde skriva om just det temat. Det är inte alltid det fungerar med den första tilltänkta. Författaren måste bli inspirerad och drabbad av temat. Det tar oftast två år från idé till föreställning.

Teatern jobbar kring viktiga teman. För dagis handlar det till exempel om rädslor, om att säga förlåt och om respekt för andra. Lågstadieföreställningarna kan behandla kärlek, mobbning och skilsmässa medan högstadie/gymnasieeleverna får se föreställningar om sex, porr och minoriteter. På kommande är en förställning om prestationsångest, *Lyckomanifestet* av **Madicken Malm**.

– Det är extremt utmanande att spela i högstadiet. Men det är givande. Vi måste vara modiga och vi måste vara provokativa. Vi måste ruska om för att få folk att reagera, säger CG Wentzel. Vi ger inga direkta svar, utan vill väcka frågor.

Alla föreställningar har ett pedagogiskt material som skolorna får använda.

– Vi vill våga tänka stort, även när det gäller teater för de allra minsta. I kommande föreställningen *Ruskigt på riktigt* av Lena Frölander-Ulf, ska vi ska kombinera teater med radioteater. Det är ett ambitiöst projekt för dagisbarn. Ska vi göra det så ambitiöst, frågade vi oss, och svaret är ja.

CG WENTZEL säger att han vill undvika ett allvetande vuxenperspektiv.

– Vi kan inte komma med attityden ”Nu ska vi äldre berätta för er yngre hur livet ska levas.” Vi är alla människor, vi är alla likvärdiga, det är en respekt som publiken känner av. Barn kan man inte lura, man får inte lura dem. Ibland träffar jag ointresserade vuxna som tror att teater för barn och unga är nåt man snabbt kan sköta undan. Men det som pågår i ungas värld är viktigt. Till och med viktigare än vuxenvärlden. ■

> Responsen och närvaron som jag upplevde var så äkta.

Från Öden och döden till Flamingobaletten

ANNIKA SANDELIN

ILLUSTRATION: LINDA BONDESTAM

ALLDELES I BÖRJAN AV DET HÄR MILLENIET satt jag bredvid min kusin, **Stella Parland**, i Tölö biblioteks festsal. Vi var inbjudna till en poesikväll för att läsa ur vår gemensamma debutbok *Dikter om öden och döden*. Vid våra fötter låg varsin stor kasse fullproppad med rekvisita. Etablerade författare läste förtätad lyrik och publiken lyssnade andaktsfullt. Vi var skakiga av nervositet och Stella viskade att vi helt enkelt inte kan gå upp på scenen och förstöra stämningen. När jag spanade efter eventuella flyktvägar fick jag syn på min faster, vilket stressade mig ytterligare.

När det blev vår tur släpade vi kassarna till scenen och radade upp en ananas, ett grönt nät, en ölflaska, en kilt, en rävboa gjord av fuskfårskinn och röda knappögon m.m.. En stund senare valsade vi runt, jag med en spetsig brun pappersstrut mellan tänderna och Stella deklamerande *Henrik Hägg, Henrik Hägg/vackra ögon sylvasst skägg/hemskt då skägget i en vals/borrar hål i flickans hals*. Jag kastade det gröna nätet över Stella för att hjälpa henne med det snabba klädbytet till kaktus. Och plötsligt upptäckte vi att publiken skrattade (till och med min faster skrattade) och applåderade.

Flertalet dikter i *Dikter om öden och döden* är som gjorda för att dramatiseras. De är bara fyra rader långa och de flesta handlar om personer som råkar illa ut på något besynnerligt vis. Då dikterna blir teater förstärks den absurda humorn och att använda rekvisita och göra en show av bara fyra rader blir redan i sig roligt. Efter uppträdandet i Tölö fortsatte vi i flera år att spela upp dikterna. Höjdpunkten nåddes på Dramaten i Stockholm under en poesifestival.

Stella finns inte längre och hon är mig evigt saknad. Men jag har fortsatt att dramatisera dikter tillsammans med min teatergrupp Teater Tapir, vars andra medlemmar är illustratörerna och författarna **Linda Bondestam**, **Lena Frölander-Ulf** och **Jenny Lucander**. Vi uppträder för dagis- och skolbarn med diktvarietén *Röjsfasoner*, en vild show med dramatiserade finlandssvenska dikter och några av **Ulf Stark**. Rekvisitan har fått en ännu större plats – eftersom alla andra i gruppen är illustratörer brukar vi oftast börja med att planera den och scenkläderna. Vårt bravurnummer är Stellas dikt *Flamingobaletten* där vi sjunger och dansar iklädda flamingodräkter, ackompanjerade av Lenas banjolele (dikten har tonsatts av **Anna Gullichsen**).

Det är roligt att uppträda för barn och se deras spontana reaktioner. Jag tror att dikterna kan öppna sig på ett annat sett då de får se dem i dramatiserad form. Under skolbesök brukar jag låta barn spela med i *Dikter om öden och döden*, eller själva dramatisera dikter, vilket de brukar göra med stor iver och fantasifulla lösningar.

Att dramatisera en dikt är också att tolka den och ofta att förtydliga den. Humoristiska dikter med en tydlig handling brukar vara lätta att dramatisera, medan mångbottnade dikter är svårare och förlorar på att tvingas in i en enda tolkning. Därför är ofta just den rimmade barnpoesin mest tacksam. Det händer ibland att jag redan medan jag skriver en dikt för barn, börjar fundera på hur den kan göras som teater och vilken tapirmedlem som skulle passa i vilken roll.

Ambassadörer ska skapa läsglädje

TEXT & FOTO: MAIJA HURME • ILLUSTRATION: NADJA OLSSON, ALMA HURME & LFU

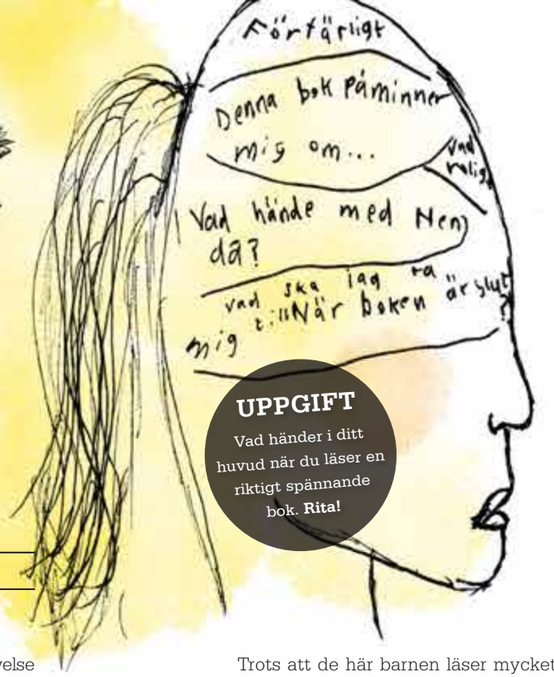

UPPGIFT
Vad händer i ditt huvud när du läser en riktigt spännande bok. **Rita!**

BOKTIPS
för barn i slukaråldern

Miranda och pärlhalsbandet
av *Kerstin Sundh*
Livet enligt Dunne av *Rose Lagercrantz*
Underfors och **De ännu inte valda**
av *Maria Turtchaninoff*
Snöret, fågeln och jag av *Ellen Karlsson*
Brune av *Håkon Øverås*, illustration *Øyvind Torseter*
Warriors-serien av *Erin Hunter*
Skuggornas hus av *Ingelin Angelborn*
Systrarna av Silverdalen
av *Pascale Vallin Johansson*
Pax-serien (grafisk novell) av *Ingela Korsell* och *Åsa Larsson*, illustratör *Henrik Jonsson*
Varelserna av *Magnus Nordin*
Vi kommer snart hem igen
(grafisk novell) av *Jessica Bab Bonde* och *Peter Bergting*

FINNS DET EN BOK FÖR ALLA? På den frågan svarar läsambassadörerna **Henrika Andersson** och **Amanda Audas-Kass** ja. Men det är inte lätt att hitta rätt bok för rätt person. Häng med när ambassadörerna får besök av tre superläsare: fjärdeklassisterna **Nadja Olsson** och **Alma Hurme** och andraklassisten **Oskar Söderholm**.

Läsambassadörerna ska under tre års tid inspirera till läsning i de finlandssvenska daghemmen och skolorna. Främst ska de träffa föräldrar och lärare. Läsning är viktigt eftersom mycket i vår värld handlar om att förstå och skapa text. Vuxna är oroliga för att barn inte läser tillräckligt mycket.

Amanda börjar med att fråga barnen varför de tycker om läsning. Frågan orsakar en storm av fniss.

– Ja, visst är det svårt att förklara varför, säger Amanda. Det bara är.

– Man blir bildad, lär sig nya ord... börjar Nadja fundera. Men mest är det roligt.

Nadja och Alma gillar *Hallonbacken* av **Eva Frantz**, och **Kristina Ohlssons** böcker. Böckerna är spännande rysare för barn. Oskar har just hittat serien om *Ylvania* av **Ylva Hällen**. Serien handlar om den föräldralösa Alba. Hon är född i en annan värld. Hon blir hämtad tillbaka dit, utvald för att tillsammans med tre andra barn besegra den onda Mastern. I boken finns svartaner, riktigt läskiga figurer, och Oskar börjar ivrigt berätta om dem. (Vi avslöjar inga detaljer för att inte spoila läsupplevelsen.)

> Efter två kapitel har jag kommit in i boken och vill inte sluta.

Boken och filmen

Vissa element dyker upp i många av böckerna. Ett föräldralöst barn, någon som är utvald, ett svårt uppdrag, någon som är ytterst ond ...

– Ja, och de utvaldas uppgift är så svår att de helst inte vill utföra den. Tänk på Harry Potter, han försökte ju i ett skede vara vanlig men det gick inte, säger Henrika. Hur skulle det kännas för er att få ett sånt uppdrag?

– Först skulle jag tycka att det är spännande, men sen helst bara gömma mig med min hund, säger Nadja.

Henrika vill veta hur barnens upplevelse av Potter förändrades när de såg filmerna.

Oskar har lagt märke till att en del händelser är annorlunda.

– Deras utseende var annorlunda. I boken står det att Voldemort inte har nån näsa, men i filmen har han en, en platt, säger Nadja.

Henrika frågar om barnen brukar läsa realistiska böcker. Oskar läser fotbollsböcker, Nadja hästböcker och Alma har lyssnat på Fem-böckerna. Amanda ber barnen om boktips att förmedla vidare. Nadja berättar att hon gillar *Ivy Pocket*-böckerna av **Caleb Krisp**. Oskar igen tycker om *Den listige herr räv* av **Roald Dahl**.

– Jag började skratta högt i klassen när jag läste den.

Som en tornado

Nadja säger att läsning för henne är som att fly bort till en annan värld. Amanda vill veta om det är lättare att fly till en realistisk eller en fantasivärld.

– Om man är ledsen, och den enda boken man har är sorglig, hjälper det inte riktigt, säger Nadja.

– Att läsa en faktabok är som att hamna i en tornado, säger Oskar.

Trots att de här barnen läser mycket, brukar de inte ge boktips till andra.

– I klassen tipsar man bara om youtube-klipp, säger Oskar. De andra läser inte så mycket, de är så upptagna med spel. Jag har en halvtimme speltid om dagen. De flesta andra har tre.

Enligt Nadja har många i hennes ålder fem timmar skärmtid om dagen. Hennes familj följde med skärmtiden i somras och bestämde att minska på den.

Läs två kapitel!

Nadja har ett bra tips på hur man kommer igång med en bok.

– Jag har som regel att jag måste läsa två kapitel. Då har jag kommit in i boken och vill inte sluta. Jag sa i somras åt mamma att göra likadant och hon lydde. Vi for bort och kom tillbaka två timmar senare. Då läste hon fortfarande.

Ljudbok och bok-bok

Henrika vill veta om barnen tycker det är skillnad mellan ljudbok och att läsa själv.

– Om man inte förstår i en bok kan man läsa meningen igen, men i en ljudbok måste man spola och hamnar på fel ställe, säger Nadja.

– Man kan inte välja röst i ljudbok, säger Oskar.

Alma tycker om ljudböcker.

– Vi har inte så många bra böcker hemma, säger hon.

– Sant, i ljudboksappen finns tusentals böcker att välja mellan, säger Henrika.

– Gör du något annat medan du lyssnar, frågar Amanda.

– Jag ritar, säger Alma.

För barn som endast lyssnar på ljudböcker kan tröskeln till att läsa själv vara hög. Amanda säger att man kan prova läsa i pappersboken samtidigt som man lyssnar. Det fungerar för en del.

– Eller så kan man läsa Harry Potter-böckerna med bilder, tipsar Nadja.

Vad ska jag läsa sen?

Det finns massor av boktips på *lasambassadoren.fi*. Om man gillar en bok kan man kolla om författaren har skrivit något annat. I ljudboksappen är det extra lätt.

– Jag tyckte om *Ishavspirater*, och såg att författaren **Frida Nilsson** också har skrivit en bok som hter *Det tunna svärdet*. Den lyssnar jag på nu.

Plötsligt ringer Almas telefon i ryggsäcken. Efter att mobilen åkt ner i ryggsäcken igen börjar det höras en lugn mansröst därifrån. Det är ljudboken som har gått igång. ■

Superläsarna Oskar Söderholm, Nadja Olsson och Alma Hurme.

I den här artikeln nämns både barn och vuxna vid sina förnamn för att det ska vara lättare att hänga med i svängarna. Alma Hurme är barn till skribenten. Henrika Andersson är ordförande för Fibul r.f.

Traktorn och svanen

– något om att skriva dagsvers

HENRIK HULDÉN

ILLUSTRATION: MAIJA HURME

DET ÄR TIDIG TORSDAG MORGON, och jag har två timmar på mig innan lördagens dagsvers ska levereras. Några uppslag finns, men ingen form, ingen klar tanke. Skrivbordslåda har jag ingen. Processen har trots det pågått i huvudet några dagar, eftersom jag vet vad torsdagen kräver. Jag ska försöka beskriva de här två timmarna, som de kan se ut. Det blir olika varje torsdag.

Dagsvers är en särart av poesi som behöver vara rytmiskt lättläst och gärna anknyta till något allmänt känt fenomen eller någon nyhet. Dagsvers är ofta politisk och samtidigt filosofisk eller humoristisk. Den ska klara sig själv bland nyheter, reportage, korsord och annonser. Dagsvers får gärna rimma, men är annars en fri diktform för flygande funderingar.

En mastersuppsats i litteraturvetenskap på Linneuniversitetet våren 2019 av **John Sjösten**, *Dagsversens politiska innebörd – hur dagsvers skapar betydelse*, uttrycker det så här: "Det är en förutsättning för en vers att kunna kommunicera om den ska kunna kallas för politisk. Att texten i sig kan vara en åsiktsspridare kräver mer än bara ett beskrivande språk."

Mina verser avslöjar ofta mina åsikter, och jag känner igen mig i Sjöstens krav.

Om jag inte har någon klar idé kanske jag börjar leta uppslag genom att surfa runt på olika nyhetssidor. Lokaltidningar, YLE, regionala redaktioner, kvällstidningarna. Ett nytt bibliotek, en underlig olycka med en traktor och en svan, ett mirakelmedel mot mjäll, en politiker som sagt något dumt.

Jag känner att traktorn och svanen kan bli något. Skriver en rad.

Traktorn måste väja för en svan.

Tänker. Kan man utvidga resonemanget till att traktorer alltid måste väja för svanar? Betyder det att svanar inte har några plikter alls? Vad har svanen för särdrag som jag kan utveckla resonemang kring? Kan jag hitta på en liknande nyhet som har fler frågor? Finns det några andra situationer där fordon och djur möts? Har djur några trafikregler? Är det skillnad mellan olika djur? Vilka djur är bäst lämpade för trafik?

Så här kan jag hålla på rätt länge, och skriva fler rader. Rytmen kom redan i den första raden. Fallande. Taa - ti - ti, ti - taa - ti - ti - ti eller något ditåt. Det här gäller tillsvidare, det kan bli en ändring på det också. Rim har jag blivit bättre på med tiden, men jag är väldigt försiktig, och flyttar ofta på ord för att inte vara bunden av de rimord som uppstår i första versionen. Rim kan ta över kommandot och grumla tanken om jag inte passar mig.

Traktorn måste väja för en vit och plötslig svan
Svanen kom i förtid, hade bråttom till en fest
Bonden såg försent att något vitt kom i hans väg
Nu fick hjärnan brått att välja. Vilken väg var bäst?

SKRIVA, SKRIVA är vad som gäller. Det här skedet av arbetet kan vara frustrerande. Inget verkar höra ihop. Grundtanken är oklar, berättelsen spretar, orden är för många, äh, det här blir ingenting! Jag tar och kollar det där nya biblioteket eller politikern som gjorde bort sig i stället. Och så börjar jag om, med en ny rad och nya frågor. Idéer kasseras. Tillbaka till traktorn och svanen? Kanske.

Jag ber om feedback av en kunnig och kritisk närstående och blir irriterad över att alla rytmiska detaljer inte verkar vara så lättlästa som jag själv inbillat mig. Språkliga egenheter försvarar jag först ilsket med licentia poetica, men lugnar mig i allmänhet efter en stund och bearbetar eller skriver om. Rubriken kräver tankearbete, och kan ibland förekomma i fem eller sju versioner innan jag tycker att den fungerar.

Vad det slutligen blir vet jag först när den färdiga versen flugit iväg. ■

*Författarens konstnärliga frihet. En författare kan förvränga eller helt bortse från fakta i konstens namn. Om ett verk är fiktion, alltså påhittat, gäller detta. Om ett verk är dokumentärt, alltså baserat på sanna händelser, gäller **licentia poetica** inte. En författare kan även då välja bort eller betona det som hen tycker är intressantast.

UPPGIFT

Skriv en fyra rader lång dagsvers på temat HÖST.

Välj den ena av följande metoder:

1
Hitta på helt fritt

2
Välj någon av följande idéer:

- Trädet som blir generat när det blir naket utan löv
- Hur två personer jag möter på hösten ser ut
- Hur jag gör när jag tar av mig alldeles för spända stövlar
- Vad påskharen gör på hösten

Hjärta, smärta och trycksvärta

23 HELT NYA FINLANDSSVENSKA BARN- OCH UNGDOMSBÖCKER har kommit ut i år. MERA har bett bibliotekspedagogerna **Sara Nordlund-Laurent** och **Sissel Ray** på Esbo stadsbibliotek ta pulsen på skörden. Med på listan finns även *Jadekaninens gryta* från i fjol, ett nytryck av *Diktatorn* och böckerna om *Yoko*, som kommer som ljudbok. En del av böckerna utkommer först i sista tjing före bokmässan, och i de fallen handlar kommentarerna om förväntningar på boken.

Rassel prassel Strössel
Poesi om stunder i stan
Hanna Lundström och Maija Hurme
Schildts & Söderströms

Vid strandpromenaden lär sig ett barn cykla och ett vitt passagerarfartyg stävar ut mot en grå horisont. Hanna Lundströms tredje poesibok rör sig i stadens vimmel. Maija Hurmes bilder inbjuder till interaktivitet och smälter ihop med den urbana ljudvärlden till en läcker helhet.

Kommentar: *Rassel Prassel*-serien bjuder de yngsta läsarna på lyrik om smått och stort. Den här gången är färgskalan mera dämpad, men i övrigt anas ingen blekhet.

TIDIGARE I SERIEN: *Rassel, prassel, puss* och *Rassel, prassel promenad*

Kort från Farmor Flyttfågel
Anna Härmälä
Schildts & Söderströms

Farmor skriver från ett café i Paris och från en sandstrand på Kanarieöarna. Kalimera står det på kortet från Grekland och på kortet från Thailand berättar farmor om läckra friterade larver. Med den här härliga högläsningsboken kan vuxna och barn tillsammans resa vida omkring och samtidigt spana in roliga detaljer.

Kommentar: Helt i tiden med en barnbok om en farmor som är på vift!

Om jag fötts till groda
Annika Sandelin och Karoliina Pertamo
Förlaget

I drömmen får alla som de vill och nästan alla vill vara någon annan. Kanske bussen tröttnat på sin rutt och månen på sin ensamhet. En lekfullt filosofisk diktbilderbok där drömmarna får ta plats.

Kommentar: Det här är en lite vemodig bok där nästan alla drömmer om att vara någon annan än sig själv. Men än är det inte för sent för statsministern att bryta sig loss ur sina kostymbojor!

Silkesapans skratt
Annika Sandelin och Linda Bondestam
Förlaget

I regnskogen bor en tapir och en silkesapa. De är bästa vänner och de leker hela dagarna och gör hyss. Men så blir silkesapan sjuk. Hur kan någon som alltid har funnits helt plötsligt sluta finnas?

Kommentar: Sorg och saknad är teman i tiden för barnböcker. Annika Sandelin och Linda Bondestam har gett oss många pärlor förut och vi förväntar oss inget mindre denna gång.

Vi är lajon!
Jens Mattsson och Jenny Lucander
Förlaget

Lillebror och storebror har världens bästa fantasi ihop. Inte ens den tråkiga sjukhusmiljön är för hemsk för att inte kunna förvandlas till en savann för farliga lajon. En ömsint, humoristisk och hjärtskärande vacker berättelse om att med hjälp av lek ta sig vidare genom den ordlösa sorgen när någon blir sjuk.

Kommentar: En gråtbok och tröstebok om det värsta som kan drabba en familj. Praktexempel på bilderbokens förmåga att låta text och blid samsas om berättandet. Här berörs läsaren av kärleken i en lek som lever för evigt.

Fisens liv
Malin Klingenberg och Sanna Mander
Schildts & Söderströms

När Malin Klingenbergs underfundiga verser möter Sanna Manders sprakande illustrationer blir resultatet en smällkaramell i ordets alla bemärkelser. Det här är en bok om det roligaste som finns: pruttar! Äntligen får dessa hemliga företeelser sin upprättelse. Här rimmar hjärta inte på smärta, utan på fjärta!

Kommentar: Blir Fisens liv månne en braksuccé? Knappast går den i alla fall åt pipsvängen med en fjärt!

Vesta-Linnéa och vännerna
Tove Appelgren och Salla Savolainen
Förlaget

Allt blir bättre med Mindy. Varje gång Mindy hör av sig och vill leka förvandlas Vesta-Linnéa, hon blir piggare och påhittigare. Det är därför Vesta-Linnéa måste vänta vid telefonen. Varför kan mamma inte förstå det?

Kommentar: Vesta-Linnéa håller på att växa upp. Och nu är det inte Monstermamman som krånglar, utan det sociala spelet som är så smärtsamt för både små och stora.

TIDIGARE I SERIEN: *Vesta-Linnéa och Monstermamman, Sov nu, Vesta-Linnéa!, Vesta-Linnéa och gosnosen* (Förlaget) och *Vesta-Linnéas svartaste tanke, Vesta-Linnéa i månskenet* (Schildts&Söderströms)

NYTRYCK:
Diktatorn
Ulf Stark och Linda Bondestam, Förlaget

Diktatorn är den första bok Ulf Stark och Linda Bondestam skapade tillsammans 2011 och redan här märks en gemensam humor, ömhet och anarki. Den är översatt till ett tiotal språk, bland dem belarusiska, turkiska och arabiska. Nu kommer den i nyutgåva, efter att ha varit slutsåld i åratal.

Kommentar: Det bor (minst) en diktator i varje familj – finlandssvensk som belarusisk!

Nagu-nalle och kastasdjuren
Henrika Andersson
Illustration: *Christel Rönns*
Förlaget

Edi, Nagu-nalles vän, har råkat ut för en olycka i skidbacken. På sjukhuset är allting annorlunda. Till och med luften luktar starkt och stickande. Då Edi somnat ger sig Nagu-nalle iväg på egna äventyr och hittar ett hemligt rum i ändan på den mörka korridoren.

Kommentar: Spännande kan vara både bra och dåligt. I det här äventyret är sjukhuset spännande på ett bra sätt, utan att sopa de dåliga sätten för långt under mattan.

TIDIGARE I SERIEN: *Nagu-nalle på djupa vatten, Nagu-nalles egen bok* och *Nagu-nalles min amour (*Schildts&Söderströms)

Kalle Knaster, Miranda och tavelmysteriet
Carina Wolff-Brandt
Vingpennan

I den fjärde boken om Kalle Knaster och Miranda kommer en konsthandlare till orten för att leta rätt på tavlor som hans far har målat. Men allt är inte som det ser ut att vara. Vad hände på Hotell Morgonsolen sommaren 1922? Kalle och Miranda bestämmer sig för att lösa mysteriet.

Kommentar: Historisk deckare för mellanåldern. Vi önskar Kalle och Miranda lycka till med tavelmysteriet!

TIDIGARE I SERIEN: *Kalle Knaster, Miranda och den magiska korpfjädern, Kalle Knaster, Miranda och rövarkaptenens hämnd* och *Kalle Knaster, Miranda och Piraten*

Nelson Tigertass
Lena Frölander-Ulf
Förlaget

Nelson Mareng står alldeles ensam på en tågstation i Berlurenstad, en stad där de flesta har för bråttom för att hjälpa en främling. Men inte alla. Mitt i allt är Nelson inblandad i en värld full av farliga hemligheter och storslagna äventyr. Vad är en skymmare för något? Och vem är den förskräckliga Tess Väs?

Kommentar: Hitta din inre Tigertass och upptäck att ingenting är så enkelt som du tror, inte ens att göra det som är rätt. Vi får lite Mördarens apa-vibbar av denna snygga högläsningsbok.

LJUDBOK:
Yokos nattbok
Yokos nattbok 2
Pinsamt och livsviktigt
Yokos nattbok 3
Nattsvart och underbart
Annika Sandelin
Illustration: *Linda Bondestam*
Förlaget

I serien Yokos Nattbok får läsaren följa med Yoko i hennes liv på väg in i tonåren. Yoko har en nattbok i vilken hon skriver om precis allt: om pinsamma föräldrar, om den söta Daniel hon gärna skulle vilja pussa och om oron över att farfar börjat tappa minnet och kanske snart kommer att glömma henne.

Kommentar: Åh Yoko! Åh Yokos mamma! Vi är många som känner igen i oss i nattböckerna. Det ryktas om att Annika Sandelin hittar inspiration till allt som mamman ställer till med i sin närmaste krets. Fint att det är författaren själv som läst in dem.

Jadekaninens gryta
Milena Parland
Illustration: *Peik Bäckström*
Litorale 2018

I *Jadekaninens gryta* möter vi Finland som ett mångkulturellt land. I boken finns tolv festsagor med olika ursprung för att uppmärksamma att en rad högtider firas sida vid sida i vårt land. Sagor och legender om månfesten, sukkot, diwali, halloween, lucia, julen, kinesiskt nyår, nouruz, pesach, påsk, vesak och ramadan.

Kommentar: Med sagans hjälp bjuds finlandssvenska barn in till det kinesiska nyåret, ramadan, lucia och andra högtider som firas i vårt land.

Stora syster Zille
Asger Albjerg
Illustration: *Magdalena Åberg*
Litorale

Tillsammans med katten Emil och apan herr Archibald med den magiska kappsäcken finner storasyster Zille finurliga lösningar då mamma vill att hon ska ta hand om lillebror. Bilderna i akvarell med inslag av collage och provocerande roliga tillägg samspelar med texten i en balans mellan vardagsrealism och surrealism.

Kommentar: En i grunden vardaglig historia blir snudd på otäck när illustrationerna bär berättelsen längre än texten.

Ett himla tjat om hästar
Peppe Öhman
Schildts & Söderströms

Maja tycker hästar är skrämmande men åker ändå iväg på ridläger som hennes hästälskande mammor absolut vill. På ridlägret träffar Maja de retfulla tvillingarna, den trevliga Robin, ridläraren Kaj och hans snälla fru Susanne. Och såklart Majas sköthäst Frank, som verkar avsky barn… Ett himla tjat om hästar är första delen i en sympatisk och rolig serie om Maja och Frank.

Kommentar: Den finlandssvenska hästboken travar in i manegen med avsikten att omvända en equinofob till en (spoilervarning!) hästälskare på 120 sidor.

Bergsklättraren
Karin Erlandsson
Schildts & Söderströms

I Bergsklättraren för jakten på ögonstenen Miranda, Syrsa och Lydia upp i bergen i den östra regionen. De trotsar kylan och bergsfolkens avvisande beteende, och tar sig till slut ända in i bergets mörker. Där får deras uppdrag konsekvenser de inte har kunnat föreställa sig. Bergsklättraren är tredje delen av fyra i serien Legenden om ögonstenen.

Kommentar: En välskriven och helgjuten saga som kan passa den som söker nya litterära utmaningar efter Harry Potter.

Tidens tiggare
-serien
Irmelin Sandman Lilius
Litorale

Irmelin Sandman Lilius fyrdelade romansvit *Tidens tiggare* tar oss både till Tulavall och ut i världen. *Långvägaskogen* utgör del 1 och tar vid där *Korpfolksungen* slutade. *Illop* heter del 2 och *Botulf* är den tredje delen i romansviten.

Faror lurar, överraskningar dyker upp och räddningar sker på oförutsedda vis. *Regnens berg* är den fjärde och avslutande delen i romansviten.

Kommentar: Välkommen tillbaka till Tulavall! Hoppas det blir ett kärt återseende.

Lita på mig
Monica Vikström-Jokela
Illustration: *Jenny Lucander*
Förlaget

Li ska vara stödperson på en lägerhelg för fyra andra högstadieelever. Tillsammans med kuratorn Senja åker de till Utö i Finlands ytterstа skärgård för att lära sig lita på varandra bland klipporna. Så länge ingen försöker umgås med henne är allt fine. Li har lovat sig själv att ingen nånsin ska nå henne. Inte efter att mamma slutade vara mamma och bröt ihop vid köksbordet. Inte efter det där katastrofala försöket att flirta med Filip.

Kommentar: Det här låter lovande! Monica Vikström-Jokela är en mångsidig författare och hennes text i kombination med Jenny Lucanders vilda bildvärldar känns otippat på ett bra sätt.

Alter Ego
Nadja Andersson
En Liten Bok

Alter Ego av Nadja Andersson är en tecknad serie där huvudpersonen får hjälp av sitt alter ego för att tackla sexuella trakasserier i skolan. Hör till samlingen *En liten bok om sexuella trakasserier*.

Kommentar: *En liten bok*-serien samlar viktiga ämnen i lätthanterligt format. Smidiga små böcker är tacksamma att ha i fickan, men vållar huvudbry när de ska sättas i bibliotekshyllan.

Segraren
Karin Erlandsson
Schildts & Söderströms

Miranda och Syrsa tar sig till landskapen i rikets västra delar, över bördiga, vårliga åkrar och ända till Drottningstaden, där gatorna är belagda med pärlor. I drottningens palats hittar de ett akvarium som inte liknar något annat och bitarna faller på plats. Den fjärde och sista boken i serien Legenden om ögonstenen.

Kommentar: Karin Erlandsson skriver så pennan glöder! Förutom med de två sista delarna i *Legenden om ögonstenen* är hon aktuell med boken *Alla orden i mig* (!) för en vuxen publik.

TIDIGARE I SERIEN: *Bergsklättraren, Pärlfiskaren, Fågeltämjaren*

ZOO! #3: Kärlek plz
Kaj Korkea-Aho och Ted Forsström
Illustration: *Pentti Otsamo*
Förlaget

Atlas Frisk, 14 år, förstår ingenting. Hela hans kärleksliv är åt skogen. Först ville Sarah-Li kyssa honom – nu har hon blockerat honom och vägrar se åt hans håll. Skolans coola teckningsvikarie Claudia får visserligen Atlas att känna "oj" men hur smooth är det egentligen att stalka en lärare på youtube? Till råga på allt är chatten med populära Tessie bara obegriplig. SOS! Det spelar helt enkelt ingen roll hur kär man är. Man kan inte bara gå fram till någon och ropa KÄRLEK PLZ!

Kommentar: ZOO-serien sätter man gärna i händerna på en högstadieelev som vill underhållas. Bonus för att den även får den vuxna läsaren att vrida sig i vånda av skamsna ungdomsminnen.

TIDIGARE I SERIEN: *ZOO! #1 Virala genier,* och *ZOO! #2 Hjärtattack*

Olivia för alltid
Julia Wickholm
Förlaget

När Olivia var baby hittades hon övergiven på en sjukhustrappa. Nu, femton år senare, får hon möjligheten att ta reda på varför hennes föräldrar övergav henne. Med katt och resväska beger sig Olivia ut för att få svaren hon sökt i hela sitt liv.

Olivia för alltid är en berättelse om vänskap, familj, längtan och svek.

Kommentar: Det vi tycker allra bäst om med den här boken – skriven av vår kollega Julia Wickholm – är mångfalden i karaktärsgalleriet som ger både läsaren och huvudkaraktären vidgade vyer.

Glasvaggan
Henna Johansdotter
Förlaget

Glasvaggan är en dystopisk science fiction-roman där artificiellt och medmänskligt flyter samman. Det handlar om att förlora sin tro på hur världen är beskaffad, en tro som man haft ända sedan barnsben. Vad ska man då tro på? Kan man lita på andra människor? Kan man ens räkna med sig själv? Hur hittar man sin plats i en värld som svikit en?

Kommentar: Den här ser vi framemot! Det kryllar inte precis av scfi-romaner i den finlandssvenska ungdomsbokshyllan.

Analog teckning, tusch på papper. Digitalt färglagt med inslag av collageteknik genom foton omvandlade till bland annat golv, väggar och sockertoppar. Även gamla foton har använts men förminskats.

◀ Färglägg gärna bilden på ditt eget sätt.

Tillbaka till Bullerbyn

Att illustrera är ett tankearbete lika mycket som det är ett handarbete. Illustratören **Joanna Vikström Eklöv** berättar om hur hon tog sig an Bullerbyn för en internationell utställning. Hennes inspiration var lanthandeln, och ledorden var kamferliniment, vadmal, fotogen, sill, tobak och sockertopp.

KONCEPTET ATT FARA TILL BUTIKEN var en av de mest spännande vardagliga upplevelser jag själv hade som barn. Min lanthandlare Per-Ole utstrålade vänlighet och generositet, likt lanthandlaren som Anna och Lisa blev bjudna på sura karameller av.

Lanthandeln förr och bybutiken nu står för en kraftig livsnerv i en by. I en stor stad med hundratusentals människor kan du känna dig mer ensam än i en by med ett par hundra invånare.

Till butiken kan du alltid fara i vetskap om att någon kommer att vilja prata med dig. Någon kommer att se dig. För alla vet vem du är, var du bor, vem du är släkt med och vad du brukar handla. Man har färdigt satt undan ditt favoritbröd. Har du inte varit och handlat på flera dagar undrar man om allt står rätt till och var du håller hus. Du har ett eget konto i butiken och betalar dina inhandlade varor en gång i månaden. Eller om det kniper, när det passar. Om detta sedan är en förmån eller förbannelse är upp till var och en att avgöra.

Lanthandeln i förra seklets början hade allt som oftast en bänk inne i butiken. Avsedd för byns invånare, i de flesta fall satt det äldre män på bänken. Högt språkandes och debatterandes om samhällets skiftningar och överdrivna anekdoter. Allt som oftast rökande en Porto Rossi. Av diskussionerna kunde man exempelvis lära sig vad politiken betydde i det vardagliga livet. Att allt kanske inte var sanningsenligt hade egentligen inte så stor betydelse. Det som betydde något var den sociala interaktionen, sammanhanget man var delaktig i. ■

TEXT OCH ILLUSTRATION:
JOANNA VIKSTRÖM EKLÖV

Illustrationen gjordes för SmåBUS internationella utställning för illustratörer vid Astrid Lindgrens barndomshem i Näs i september 2018. Temat för utställningen var "Hela världens Bullerbyn".

De minsta får bokgåva

Barnens språkutveckling har försvagats, det har hälsovårdare vid rådgivningarna i 30 finländska kommuner sett. För att kunna stöda läsningen i familjerna har de nu ett nytt verktyg. ***En läsgåva till barnet*** är en bokkasse som under tre års tid kommer att delas ut till spädbarnsfamiljerna som besöker rådgivningen. Det är **Läscentrum** som står bakom projektet, och det finansieras av **Suomen Kulttuurirahasto**. Två av de nyskrivna böckerna finns på svenska. **Henrik Huldén** och **Annika Sandelin** har skrivit boken *Liten – dikter för små och ännu mindre*, medan **Malin Klingenberg** och **Minna Lindeberg** har skrivit var sin berättelse i *Sagor för små* som ges ut på båda språken. Böckerna på svenska är illustrerade av Titta Lindström, **Jonna Markkula** och **Anssi Vaalio**. MH

UPPGIFT

SLÄKTKALAS

a) Skriv fem ord du förknippar med släktkalas.
b) Rita en liten bild av hur det kunde se ut.
c) Skriv en kort text om vad som sker.

BEGRAVNING

a) Skriv fem ord du förknippar med begravning.
b) Rita en liten bild av hur det kunde se ut.
c) Skriv en kort text om vad som sker.

Diskutera i grupp kring svar och bilder.

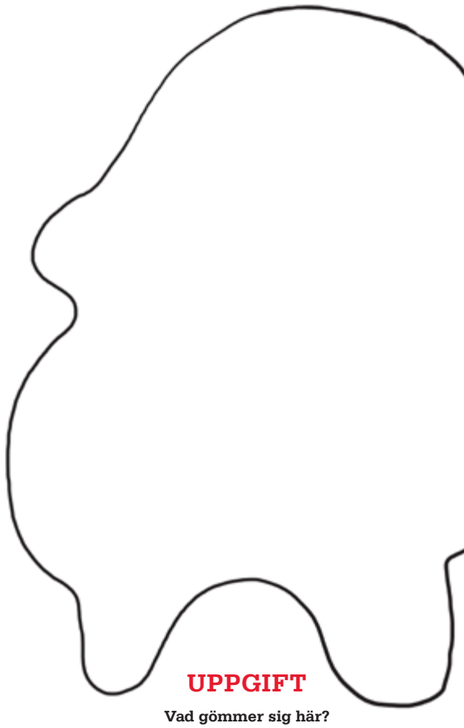

UPPGIFT

Vad gömmer sig här?

Illustratören blev avbruten i sitt arbete. Kvar på bordet ligger ett papper med konturerna av något. Titta på formen. Fundera och fantisera. Ta en penna och rita i formen. Du får naturligtvis också rita utanför formen!

Skriv en berättelse om det du har ritat. Saker att fundera på:
Vad har hänt? Hur känns det? Vem har gjort något? Varför?

Om ni gör uppgiften i en klass, kan ni samla alla bilderna och tillsammans hitta på en berättelse till dem.

Gromtar gör julen grönare

Har du märkt att en leksak du hade som liten plötsligt har försvunnit någonstans? Då är det kanske en gromte som varsamt har tagit hand om den, paketerat den och gett den i julklapp åt ett yngre barn.

Lena Frölander-Ulfs postkortsbok *God Jul önskar Gromten* handlar om hur de grönare tomtarna gör comeback. I en tid när vi måste se om våra konsumtionsvanor kommer gromtarna in och stöper om hela julnarrativet. MH

Kulturfonden satsar på läsning

PÅ BOKMÄSSAN I HELSINGFORS 24–27.10 kommer **Svenska kulturfonden** att dela ut kassar med material om barn- och ungdomslitteratur och läsning i sin monter. Det här numret av MERA ingår i materialet.

KLOCKAN 11–12 OCH 17–18 UNDER ALLA MÄSSDAGARNA finns författare, illustratörer och läsambassadörer på plats för att dela ut kassarna och prata med mässbesökarna. Besökarna uppmanas också att ta en bild vid monterns selfievägg och dela den på social medier för att stödja läsandet. MH

Från **skiss** till **bild**

En del illustratörer skissar massor. Versionerna fyller golv eller hårdskivor. Andra kör rakt på de slutliga bilderna. MERA kollar in hur några bilderboks-aktuella illustratörer gör.

◀ *Kort från Farmor Flyttfågel* (Schildts & Söderströms, 2019) är **Anna Härmälä**s nya bok.

"Jag jobbar ofta utan att skissa. Om slutresultat är en blyertsteckning ritar jag kanske en några sekunders mycket ungefärlig liten skiss där man ser proportioner och ställning först. Om konturerna är kompakta händer det att jag ritar samma karaktär flera gånger med tusch eller så gör jag små ändringar i Photoshop efteråt. *Kort från Farmor flyttfågel* är tecknad för hand i delar som jag sedan pusslat ihop och färgglagt på dator."

Irmelin Sandman Lilius: "Hur kringgå kraven att prestera, genast? Ett obetydligt, skruttigt papper, några hastiga streck. Hitta en form, något ditåt. Jobba vidare, finare papper, färger. Göra om. Och om. Tålamod.

I den snabba skissen finns kanske något fint, svårfångat och omöjligt att upprepa. En känsla som kanske ändå kommer fram i den slutliga bilden, om än på annat sätt."

Utkast och färdig pärmbild, för *Illop* i sviten *Tidens tiggare*, Litorale 2019. ▼

Jenny Lucander har illustrerat och **Jens Mattson** skrivit boken *Vi är Lajon!* (Förlaget, 2019). Så här såg storabror och lillabror ut i skissblocket. ▶

"Jag brukar börja med att skissa eller bygga upp en komposition i huvudet. Ibland gör jag en blyertsskiss men inte alltid. Det kan vara nyttigt för att komma igång. En stor del av jobbet är klart då jag har beslutat mig för vad som skall avbildas på uppslaget. Då har man gjort det avgörande valet som svarar på frågan ***vad vill jag visa här i den här scenen, ihop med den här texten***. För det kan ju finnas oändligt många möjligheter.

Jag jobbar oftast med linjer i blyerts, målade ytor i färgpenna, akvarell och gouache som jag sammanför i Photoshop. Jag provar mig fram och gillar att överraska mig själv."

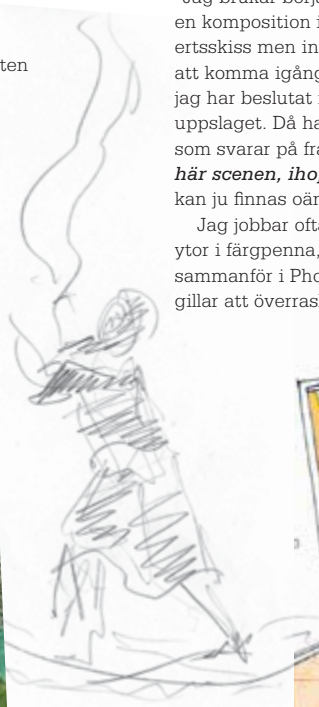

MERA
Inkörsport till tyngre läsning
www.fibul.fi

Litteraturmagasinet MERA 2019 är utgivet av Fibul r.f.
– Författare och illustratörer av barn- och ungdomslitteratur

Svenska kulturfonden

Upplaga: 1500 • **Tryck:** TR-Urex, Borgå • **Papper:** Edixion, PEFC-certifierat och EU-ecolabelmärkt
Redaktion: Maija Hurme, Lena Frölander-Ulf • **Layout och pärmillustration:** Lena Frölander-Ulf
Svenska kulturfonden, Konstsamfundet och Stiftelsen Emelie och Rudolf Gesellius fond har gett **understöd**. Tack!